

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

ДИНАМІКА ОСОБОВИХ ІМЕН СЕЛА ХРЕЩАТИК
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

здобувачка 602 групи
спеціальності 035 Філологія,
ОПП Українська мова
та література
Лоза Марія Василівна.

Науковий керівник: докт. філол. наук,
проф. Колесник Н.С.

Рецензент_____

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол №_____ від _____ 2023 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Колесник Н.С.*

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Лоза М. В. Динаміка особових імен села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області: кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності «035.01 «Філологія (українська мова та література)». – На правах рукопису. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України, Чернівці, 2023.

У магістерській роботі здійснено спробу комплексного дослідження динаміки імен села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області впродовж 1992 – 2019 рр. У процесі дослідження було окреслено предмет і завдання ономастики та визначено вектори розвитку сучасної ономастичної науки, описано особливості української антропонімічної системи, простежено розвиток і становлення українського іменника, зібрано й систематизовано фактичний матеріал, з'ясовано якісний склад іменника села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області, описано його статистичну організацію впродовж 1992 – 2019 рр. на всіх хронологічних зрізах.

Аналіз чоловічого та жіночого іменника села Хрещатик засвідчив, що ядро антропонімікону впродовж майже тридцяти років формують традиційні українські імена (*Іван, Володимир, Марія, Іванна*).

Під час написання магістерської роботи було застосовано описовий методом дослідження з метою класифікації й інтерпретації зібраних антропонімів; для визначення спільних і відмінних кількісних параметрів уживання імен у часовому розрізі використано прийом зіставлення.

Результати дослідження можуть бути використані у системі базової освіти на уроках української мови, українознавства, історії рідного краю, а також у системі навчальної роботи на факультативних та гурткових заняттях.

Матеріали дослідження можуть слугувати фактичним матеріалом під час укладання словника особових імен села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області.

Ключові слова: ономастика, антропонімія, особове ім'я, іменник, антропонімікон, антропонімна система, динаміка імен.

Summary

Loza M. V. Dynamics of personal names in the village of Khreshchatyk, Chernivtsi district, Chernivtsi region: qualifying work obtaining the second (Master's) level of higher education in the specialty "035.01"Philology (Ukrainian and Ukrainian literature)". On the right of the manuscript. Chernivtsi National University named after Yury Fedkovych. Ministry of Education and Science of Ukraine. Chernivtsi.2023

An attempt to conduct a comprehensive study of the dynamics of the names of the village of Khreshchatyk, Chernivtsi district, Chernivtsi region, during 1992-2019 was made in the master's research. In the course of the study, the subject and tasks of onomastics were outlined and the vectors of development of modern onomastic science were determined, the peculiarities of the Ukrainian anthroponymic system were described, the development and formation of the Ukrainian noun was traced, factual material was collected and systematized, the qualitative composition of the nouns of Khreshchatyk village in Chernivtsi district of Chernivtsi region was clarified, its statistical organisation was described in all chronological sections during 1992–2019.

The analysis of the masculine and feminine nouns of Khreshchatyk village showed that the core of the anthroponymic has been formed by traditional Ukrainian names (Ivan, Volodymyr, Maria, Ivanna) for almost thirty years.

In writing the master's thesis, a descriptive research method was used to classify and interpret the collected anthroponyms; the method of comparison was used to determine the common and different quantitative parameters of name usage in the time period.

The results of the study can be used in the system of basic education in the lessons of the Ukrainian language, Ukrainian studies, history of the native land, as well as in the system of educational work in optional and circle classes. The research materials can serve as factual material for the compilation of a dictionary

of personal names of the village of Khreshchatyk, Chernivtsi district, Chernivtsi region.

Keywords: onomastics, anthroponymy, personal name, noun, anthroponymicon, anthroponym system, name dynamics

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Українська ономастика як лінгвістична наука.....	6
1.1. Предмет і завдання ономастики.....	6
1.2. Класифікація власних назв. Методи ономастичних студій.....	8
1.3. Становлення і розвиток української ономастики як мовознавчої науки.....	15
Висновки до розділу 1.....	21
Розділ 2. Антропоніміка як наука про особові назви.....	22
2.1. Предмет і завдання антропоніміки.....	22
2.2. Українська антропонімна система: історія і сучасність.....	24
2.3. Український іменник: його розвиток і становлення.....	27
Висновки до розділу 2.....	33
Розділ 3. Особові імена села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області: кількісний та якісний склади у 1992 – 2019 роках.....	34
3.1. Історія села Хрещатик.....	34
3.2. Динаміка жіночих імен.....	44
3.2.1. Динаміка жіночих імен періоду 1992 – 1997 рр.....	44
3.2.2. Жіночі імена 1998 – 2003 рр.....	45
3.2.3. Жіночі імена новонароджених періоду 2004 – 2009 рр.....	47
3.2.4. Динаміка жіночих імен 2010 – 2015 рр.....	49
3.2.5. Динаміка жіночих імен 2016 – 2019 рр.	50
3.3. Динаміка чоловічих імен.....	53
3.3.1. Динаміка чоловічих імен періоду 1992 – 1997 рр.....	53
3.3.2. Чоловічі імена 1998 – 2003 рр.....	55
3.3.3. Чоловічі імена новонароджених періоду 2004 – 2009 рр.....	56
3.3.4. Динаміка чоловічих імен 2010 – 2015 рр.	58
3.3.5. Динаміка чоловічих імен 2016 – 2019 рр.....	59
Висновки до розділу 3.....	62
Висновки.....	64
Список використаної літератури.....	67

ВСТУП

Як важливий складник лексичного складу мови, власні назви є об'єктом вивчення ономастики. Науковці активно досліджували і продовжують досліджувати різні групи пропріальної лексики, у тому числі й антропоніми. Основним класом антропонімів, як одного із найпоширеніших та найдавніших розрядів власних назв, були особові імена, в основі утворення яких, на думку лінгвістів, є загальні назви. Сьогодні в дослідженні особливостей національного іменника актуальними залишаються питання регіональної антропоніміки, в якій міститься цінний матеріал для таких галузей мовознавства, як лексикологія, етнолінгвістика, діалектологія та ін. Адже саме у власних особових назвах «схована» інформація про життя наших предків, їхній побут, звичаї і традиції, вірування.

Вагомий внесок у розвиток української антропоніміки здійснили вітчизняні вчені, серед яких Г. Аркушин, Л. Белей, С. Брайченко, Г. Бучко, Д. Бучко, М. Демчук, І. Желєзняк, О. Карпенко, Ю. Карпенко, О. Касім, Р. Керста, Н. Колесник, Л. Кравченко, Л. Кракалія, Р. Осташ, Є. Панцьо, Г. Півторак, Ю. Редько, М. Торчинський, М. Худаш, П. Чучка, та ін.

Студії сучасних мовознавців присвячені вивченню репертуару і динаміці власних особових імен різних регіонів і міст України, зокрема Буковини (Л. Кракалія), Хмельниччини (О. Горобець), Гуцульщини (С. Павелко), Тернополя (Н. Свистун), Львова (Л. Луньо), Лемківщини (С. Панцьо), Луцька (І. Скорук), Одещини (С. Брайченко, О. Касім, О. Медведєва), Донеччини (Т. Буга, Г. Кравченко), Кіровограда (О. Чорноус) тощо. Зокрема, дослідників цікавить динаміка імен певних регіонів України, адже це сприяє встановленню регіональної специфіки загальнонаціонального антропонімікону в контексті загальної картини української ономастики.

Актуальність теми нашої магістерської роботи зумовлена потребою вивчити особові імена села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької

області, це допоможе простежити живий ланцюг творення ідентифікації осіб регіону, що є важливим і актуальним для сучасної української антропонімії.

Мета магістерської роботи – дослідити динаміку імен села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області та визначити їх кількісний склад.

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити низку основних **завдань**:

- окреслити предмет і завдання ономастики та визначити вектори розвитку сучасної ономастичної науки;
- описати українську антропонімійну систему;
- простежити розвиток і становлення українського іменника;
- зібрати та систематизувати фактичний матеріал;
- з'ясувати якісний склад іменника села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області впродовж 1992 – 2019 рр.;
- описати статистичну організацію іменника села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області впродовж 1992 – 2019 рр. на всіх хронологічних зрізах.

Об'єкт дослідження – особові імена Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області .

Предметом дослідження є динаміка особових імен Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області впродовж окресленого періоду.

Джерельною базою роботи слугували архівні дані сільської ради Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області впродовж 1992 – 2019 рр.

Під час написання магістерської роботи ми послуговувались **описовим методом дослідження** з метою класифікації й інтерпретації зібраних антропонімів; для визначення спільних і відмінних кількісних параметрів уживання імен у часовому розрізі використано **прийом зіставлення**, яким також послуговувалися для виявлення динаміки антропонімічних уподобань мешканців Чернівецької області; використано також кількісні підрахунки.

Новизна роботи полягає у тому, що в ній вперше здійснено аналіз динаміки особових імен мешканців села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області протягом тривалого періоду – 1992 – 2019 рр.

Практичне значення. Результати нашого дослідження можуть бути використані у системі базової освіти на уроках української мови, українознавства, історії рідного краю, а також у системі навчальної роботи на факультативних та гурткових заняттях. Матеріали дослідження можуть слугувати фактичним матеріалом під час укладання словника особових імен села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного, висновків, списку використаної літератури (94 позиції).

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА ЯК ЛІНГВІСТИЧНА НАУКА

1.1 Предмет і завдання ономастики

Функціональна й мовна особливості власних назв зумовили становлення й розвиток окремого розділу мовознавства – **ономастики** (що з грецької мови перекладаємо як «мистецтво іменувати»). Це розділ лінгвістики, який займається вивченням **власних назв (онімів)**, їхньої будови, системної організації, функціонування й походження. За основними напрямками дослідження **ономастику** поділяють на *теоретичну, історичну, прикладну, описову та поетичну*; об'єкт ономастичних досліджень зумовив виокремлення **антропоніміки, топоніміки, космоніміки, теоніміки, зооніміки, ергоніміки, хрононіміки, хремагоніміки** та ін. [78].

Кожен із розділів ономастики представлений також термінологічною тріадою на кшталт: **антропонім** – це *особова назва*, **антропонімія** – це *сукупність особових імен*, **антропоніміка** – це *наукове дослідження особових імен*.

Раніше термін **ономастика** позначав також сукупність власних назв. У сучасному мовознавстві на позначення цього поняття послуговуються терміном **ономастикон** [78].

Вивчення власних назв уможлиблює істотне відновлення фактів історії мови, дослідження процесів **номінації** та її різновидів, аналіз функційного навантаження власних назв у мовленні.

Під час вивчення власних назв, необхідно пам'ятати, що вони не піддаються перекладу на інші мови, мовці передають звучання їх згідно з вимогами практичної транскрипції. Правила правопису слов'янських і неслов'янських особових та географічних назв регламентовані

Українським правописом [76].

Кожен з ономастичних класів лексики слугує об'єктом мовного аналізу. Основними аспектами вивчення онімів визначено структурно-словотвірний та лексико-семантичний. За структурою власні назви поділяються на однослівні (ономастичні лексеми) та двослівні або багатослівні (так звані ономастичні синтаксеми). Однослівні власні назви складаються з однієї основи або об'єднують в єдине ономастичне ціле дві чи більше основ.

Що стосується **лексико-семантичного аспекту**, то він передбачає:

- дослідження доономастичного значення власних назв (це внутрішня форма);
- встановлення функціональної ономастичної семантики власних назв;
- аналіз постономастичного значення власних назв, якого вони набули в процесі існування [76, с. 82].

За спостереженнями вчених, «семантичне значення власних імен – це кількешарова семантична піраміда, яку можна дослідити, поступово розглядаючи один шар значення за іншим» [83, с. 36].

Ономастичні студії підтверджують той факт, що особливість пропріальної лексики полягає найперше в її своєрідній семантиці, яка зумовлена диференційно-індивідуалізуючою роллю власних назв. Так, на думку Р. Керсти, «у власних назвах знайшли відбиття різні аспекти історії народу – їхнього творця: культура, побут, заняття, виробництво, звичаї та світогляд, міграційні процеси, топографічні особливості, рослинний і тваринний світ і т. ін.» [47, с. 16].

Оними слугують репрезентаторами «законсервованих» назв багатьох тих понять, предметів, що вже давно вийшли з ужитку чи не є засвідченими у писемних пам'ятках. Власні назви також є надійним матеріалом для дослідження різнорівневих діалектних явищ, для вивчення міжмовних контактів. Це зумовлює розвиток нового напрямку в описовій лінгвістиці, який пов'язаний з фіксацією, системним описом структури, значення чи

функцій.

Матеріали ономастики є основою вивчення різних галузей знань: історії, географії, археології, етнографії та ін. А ономастика, у свою чергу, послуговується надбаннями цих наук. Одним із засадничих завдань сучасної ономастики, на думку Ю. Карпенка, є «вивчення способів і засобів називання «елементів дійсності» [43, с. 48].

1.2 Класифікація власних назв. Методи ономастичних студій

Систему власних назв формують:

- 1.** Власні особові назви – *антропоніми*;
- 2.** Назви географічних об'єктів – *топоніми*, з-поміж яких виокремлено :
 - власні назви водних об'єктів – *гідроніми*;
 - назви населених пунктів – *ойконіми*;
 - назви міст – *астроніми*;
 - назви сіл – *комоніми*;
 - назви форм рельєфу – *омоніми*;
 - назви мікрооб'єктів – урочищ, полів, лісівтощо) та ін.

Гідроніми:

- 1) назви морів та їхніх частин – *пелагоніми*;
- 2) назви озер – *лімноніми*;
- 3) назви боліт або заболочених місць – *гелоніми*;
- 4) назви річок – *потамоніми*;
- 5) назви джерел – *мікрогідроніми*.

3. Назви об'єктів космічного простору – *галактики, сузір'я – космоніми*.

4. Назви окремих небесних тіл – *зірки, планети, астероїди – астроніми*.

5. Клички тварин – *зооніми*.

6. Назви часових відрізків, подій – *Перша світова війна, Новий рік –*

хрононіми.

8. Імена божеств – *Венера, Аполлон, Посейдон, Мати Божя* – **теоніми.**

9. Назви вигаданих суб'єктів чи об'єктів переказів, казок, міфів – *Зайчик-Побігайчик, Кривенька Качечка* – **міфоніми.**

10. Назви організацій, а також виробничих і суспільних спілок – *партії, товариства, заводи, навчальні заклади, кінотеатри, магазини* – **ергоніми.**

11. Назви великих географічних, історичних чи економічних областей – **хороніми.**

12. Назви предметів матеріальної й духовної культури – **хрематоніми** [54].

У межах названих груп учені виокремлюють підгрупи.

З огляду на численність великої кількості груп індивідуальних предметів об'єктивної дійсності і їхніх найменувань на цьому етапі розвитку мовознавчої науки ономастика – це комплекс ономастичних дисциплін, куди входять: **антропоніміка, ойконіміка, зооніміка, топоніміка, космоніміка, гідроніміка, міфоніміка, теоніміка, міфотопоніміка** та ін.

За твердженням лінгвістів, завданням сучасної ономастики є вивчення способів та засобів найменування «елементів дійсності за допомогою таких лінгвістичних методів» [54, с. 56]:

- описового,
- історичного,
- порівняльно-зіставного,
- ареального,
- семіотичного,
- стилістичного,
- лінгвопсихологічного,
- статистичного,
- етимологічного [54, с. 56].

1. Описовий метод визначено основним серед усіх наукових методів, саме тому його застосування разом з іншими науковими методами визначає успіх роботи.

Описовим методом передбачено дотримання чітких вимог: встановлення об'єкта, предмета і методики дослідження, послідовності опису (систематизація, опис ономастичного матеріалу, його аналіз відповідно до визначених завдань).

Першим етапом опису матеріалу є збирання матеріалу, укладання картотеки, систематизація матеріалу, що сприяє всебічному дослідженню ономастичних одиниць. Прикладом початкового опису є, наприклад, списки населених пунктів, картотека антропонімів, мікротопонімів тощо. Доволі часто на основі такого матеріалу укладають словники, вивчають допрізвищеве значення твірних основ прізвищ, їх етимологію, способи словотвору, продуктивність словотвірних моделей та ін.

Зазвичай характер опису залежить від визначених завдань. Подеколи матеріал одного опису слугує базою для опису інших аспектів. Наприклад, на основі «Словника українських імен» І. Трійняка (2005 р.) [77] можна здійснити фонетичний та морфолого-граматичний аналіз сучасних українських імен.

2. Історичний метод. Не випадково першими, хто зацікавився особовими й географічними назвами, були історики, адже виникнення й становлення власних назв тісно пов'язане з історією, з культурним, економічним, політичним життям суспільства. Історики відзначили важливість ономастики для різних галузей знань, зокрема для історії [54].

Учені чітко розмежовують структурно-мовну, «*внутрішню*» (типи утворення антропонімів, їх еволюцію) та історію власних особових імен, «*зовнішню*» (співвіднесеність явищ ономастики з певними періодами життя суспільства).

Зокрема, в історії українських особових імен розрізняють такі сфери:

- *давні і нові слов'янські імена* (Богуслав, Радимир; Зоряна,

Квітослава);

- обрядово-календарні імена (*Дмитро, Галина, Марія*);
- західні імена (*Артур, Едуард, Евеліна*);
- східні (*Тимур, Зульфія*);
- нові (*Лілія* (від назви квітки); *Віта* (від *Віталія*), *Карина*).

Визначають ономастичні шари імен відносно їхнього мовного походження:

- єврейські: *Рувим, Іван*;
- болгарські: *Анжела, Рада*;
- угорські: *Ілона, Іштван*;
- польські: *Ванда, Ядвіга*.

3. Порівняльно-зіставний метод полягає в порівнянні (за умови наявності генетично спільних рис) та зіставленні (за умови наявності типологічно спільних, однак неспоріднених явищ). Зіставляють як увесь онімний простір, так і окремі його складники: топонімію, антропонімію та ін.

Антропоніміїні системи досліджують у синхронно-зіставному та зіставно-діахронному аспекті. Починають з синхронного опису іменників, з опису складу особових імен та характеру їх функціонування у певний історичний період (тобто на певному хронологічному зрізі), а потім переходять до дослідження їх динаміки.

Результати аналізу іменника порівнюють із уже дослідженими фактами, що описані в наукових розвідках [54].

4. Ареальний метод ще називають *ізогlossenним, методом картографування, методом лінгвістичної географії*. Науковці почали використовувати цей метод у II пол. XIX ст., під час дослідження діалектів.

Спочатку метод картографування був використаний у топонімічних дослідженнях.

Ареальний метод використовують з метою зіставлення споріднених

мовних явищ різних територій, для виявлення ізоглос, для створення топонімічних атласів (оронімічних, гідронімічних, ойконімічних), у яких подано географію топооснов, а також фонетичну, морфологічну й словотворчу будову топонімів [54, с. 59].

Сьогодні цим методом широко послуговуються під час дослідження антропонімів й інших онімів.

5. Семіотичний полягає у визначенні знакового характеру онімів і їхньої системної організації у межах онімного простору певної мови у конкретний період її розвитку.

Семіотичний метод полягає у:

- визначенні набору (реєстру) знаків (онімів);
- з'ясуванні їхньої фонетичної організації (фонемний склад);
- описі їхніх граматичних характеристик;
- визначенні складу й функції топонімічних формантів;
- у виявленні особливостей складників двочленних топонімічних побудов типу *Старі Бросківці, Новий Киселів; Кам'янець-Подільський* [54, с. 61].

Цим методом дослідники частіше послуговуються під час вивчення топонімічного, антропонімічного або космонімічного матеріалу, визначаючи набір онімів, їхні диференційні характеристики, засоби їх лінгвального вираження (звуки, морфеми, слова, словосполучення), з'ясовуючи особливості вияву системних зв'язків топонімів, антропонімів і власних назв різних онімних розрядів [54, с. 61].

6. Стилiстичним методом послуговуються під час вивчення функціонування власних назв у структурі художніх творів. Під час його використання дослідники реалізують певні завдання:

- 1) визначення функції власних назв у структурі художнього текстiу (номінативна, естетична, ідеологічна, експресивна тощо);
- 2) встановлення залежності онімів і їхніх функцій від літературних напрямів, жанрів;

- 3) з'ясування особливостей вибору і вживання власних назв у поезії, драматургії, прозі;
- 4) визначення їхньої ролі у створенні художніх образів;
- 5) вивчення способів і прийомів видозміни реальних власних назв з метою досягнення художньої й експресивно-стилістичної виразності;
- 6) дослідження власних назв як засобу створення гумору і сатири [54, с. 62].

Цей метод дослідження у літературній ономастиці вважають один із основних.

7. Лінгвопсихологічний метод заснований на асоціативному експерименті. Різноманітний за об'єктом вивчення і конкретними методиками, він передбачає такий алгоритм: мовцеві називають слово-стимул та просять відреагувати будь-яким першим словом (чи словосполученням), що спало на думку.

Наприклад, *місто ... , море..., площа ... , поет ... , селище...*

Результатами психологічних експериментів (які повинні бути значними за кількістю опитаних) будуть визнані об'єктивні реакції, що оформлені так званими «асоціативними нормами» для носіїв певної мови. При цьому враховують вікові, культурно-освітні, індивідуально-особистісні, професійні чинники, які, безсумнівно, мають вплив на «вибір» реакції, через масовість і через численність експериментування. Базова асоціативна закономірність виявляється досить виразно у кількісних показниках [54, с. 65],.

Отже, дослідники визначають рівень оволодіння онімами й потенційну можливість проникнення їх до активного словника носіїв мови. На основі проведених досліджень укладено, наприклад, *«Словник асоціативних норм української мови»* (Львів, 1972).

Відомі також словники-довідники, що укладені на основі лінгвопсихологічного методу, наприклад, словник значення особових імен людей і літературних антропонімів. За даними словника, ім'я *Олександр*

має такі асоціативні характеристики: *«приємне, мужнє, активне, гарне, величне, радісне, хоробре, могутнє»* [73]. Ім'я **Галина** – *«просте, красиве, яскраве, світле»* [73]. Ім'я **Надія** – *«велике, гарне, сильне, хоробре, могутнє»* [73].

У науковій розвідці М. Микитина-Дружинця «Психофоносемантика чоловічого іменника» охарактеризовано імена за фоносемантикою й кольоровими асоціаціями зі звуками української мови, що виявлено під час психологічного експерименту. До прикладу, **Олександр** – *«ім'я дужегарне, дуже велике, дуже сильне, дуже гучне, грубе, світле, веселе, добре, повільне, холодне, швидке; червоного, білого або зеленого кольору»* [61, с. 7].

У когнітивній ономастиці для позначення експериментальної методики у зазначеній галузі введено новий термін – **вільний лінгвопсихологічний асоціативний ономастичний експеримент**, який слугує базовим методом для дослідження значення і способів репрезентації власних назв у ментальному лексиконі індивідів, етносу загалом.

Лінгвопсихологічний метод визначає загальний ракурс мовної свідомості індивіда й деякі аспекти етно-лінгвальної картини світу [54, с. 67]

8. Статистичний метод подає кількісну характеристику мовного явища. Доволі часто в антропоніміці досліджують статистичну організацію **іменника**, , при цьому визначають кількість носіїв за такими групами імен:

- *популярні;*
- *широковживані;*
- *маловживані;*
- *рідкісні.*

9. Етимологічний метод дає можливість встановити первісний зміст, що закладений у власній назві. Наприклад, прізвище **Дирда** мотивоване апелятивом *дирда* «той, хто дріботить» [54, с. 67].

Для дослідження онімійної сфери мови виокремлюють й інші методи,

серед яких:

1. **Генетичний** (дослідження споріднених зв'язків у онімних одиницях).
2. **Метод реконструкції** (полягає у відновленні первісної форми).
3. **Стратиграфічний** (встановлення послідовності формування ономастичних явищ, їхнього відносного віку та взаємозв'язків).
4. **Структурний** (аналіз морфемної і словотвірної структур онімів).
5. **Типологічний** (встановлення подібних ономастичних явищ в інших мовах).
6. **Етимологічний** (визначення етимології власних назв чи їх групи) [54, с. 68].

У нашому дослідженні основними будуть описовий метод та прийом кількісних підрахунків.

1.3 Становлення і розвиток української ономастики як мовознавчої науки

Українська ономастика, яка перебуває у руслі розвитку європейської ономастичної науки, засадничими для якої є *лінгвістика, історія, географія* (допоміжними науками є *археологія та етнографія*), має у своєму розвитку три періоди:

1) **донауковий** чи **початковий**, що охоплює XIII ст. – поч. XIX ст. Це період від створення перших словників власних імен аж до появи перших наукових розвідок з цієї проблеми;

2) **становлення ономастики як окремої науки** (XIX – початок XX ст.), представлений працями лінгвістів, істориків, географів дослідженнями ономастичної, зокрема топонімійної, лексики;

3) **науковий, або ономастичний** (охоплює період початку XX ст. до сьогодні); пропріальний матеріал розглядають як особливу категорію

мовий аналізують на лексичному, фонетичному, морфологічному рівнях [72, с. 4].

Термін *ономастика*, що позначав ономастичну дисципліну, антропоніміку, увів у 1886 році до наукового вжитку хорватський мовознавець Т. Маретич.

Статус самостійної науки *ономастика* здобула на I Міжнародному ономастичному конгресі, що був скликаний 1930 року за ініціативи *А. Доза* у Франції [54, с. 8].

За твердженням мовознавців, *українська топоніміка* бере початок ще від автора «Повісті временних літ», який, висвітлюючи події IX ст., змальовує їх на тлі широкої топонімічної картини Східної Європи. Автор «Повісті» Нестор-Літописець встановлює етимологію столиці Київської Русі – Києва, переповідаючи легенду про братів Кия, Щека, Хорива та сестру Либідь, пояснюючи назви деяких літописних племен та досліджуючи походження назви «Русь» [54, с. 9].

Добі Київської Русі належать невеликі рукописні словники, що в них подано переважно тлумачення біблійних особових імен та топонімів, а також пояснення деяких старослов'янських слів. У 1282 р. невідомим автором для Новгородського архієпископа Климента було укладено рукописний словник, працю «Рѣчь жидовьскаго ѡзыка, преложена на роускою». У пам'ятці зафіксовано 174 слова, з яких понад 140 – власні назви, що походять з давньоєврейської, латинської, грецької та давньоруської мов. У цій праці реєстрові слова розміщені не за абеткою, тому вона має вигляд не словника, а списку слів [54, с. 9].

Протягом XVI – XVII ст. українська, лексикографія активно розвивалася. Перший церковнослов'янсько-український перекладний словник «Лексисъ съ толкованіємъ словенскихъ словъ просто» невідомого автора (1581 р., рукописний) включає в реєстр загальні церковнослов'янські слова, небагато топонімів й антропонімів. Матеріали цього словника згодом використали у своїх наукових студіях Лаврентій

Зизаній і Памво Беринда [54, с. 12].

Велику роль в історії української лексикографії відіграв «Лексиконъ славеноросскій и именъ тлъкованіе» Памви Беринди (1627 р.). Перша частина праці – це диференційний церковнослов'янсько-український словник, а друга частина – звід тлумачень власних назв (топонімів та імен) і перекладів неслов'янського походження. П. Чучка назвав «Лексиконъ...» Памва Беринди першою українською працею, в якій досить вдало поєднано історико-пізнавальний та прикладний аспекти у вивченні власних особових найменувань. «Саме в ньому вперше, поряд із такими питаннями, як алфавітне розміщення імен та їхня правописна регламентація, цілком усвідомленим прийомом виступає їхнє етимологічне тлумачення» [88, с. 5]. Памво Беринда вперше в історії східнослов'янської ономастики акцентував на освітньому, культурному та практичному значенні словника власних найменувань.

Значна увага тлумаченню власних імен була приділена у так званих азбуковниках, чи «алфавітах», «сказаніях» - пам'ятках XVI – XVII ст. Їх укладали освічені люди, які з метою кращого розуміння перекладних книг укладали списки іншомовних слів, власних особових імен, назв племен, власних географічних назв тощо. Матеріали антропонімії і топонімії використовували не тільки в історико-літературних чи лексикографічних працях, але й у різних граматиках (до прикладу, «Грамматыка словенская» І. Ужевича).

У пізніший період найбільш вдало використав топонімний та антропонімний матеріал у 1777 р. у праці «Землеописание Малыя Россіи» В. Рубан.

Перший період (як підготовчий) мав неабияке значення для розвитку й становлення східнослов'янської ономастики. У цей час відбувалося кількісне нашарування ономастичних даних, що перебували в стані початкового вивчення певних ономастичних категорій, зокрема власних найменувань людей [54, с. 12].

Упродовж другого періоду тривав процес становлення ономастики у якості допоміжної історичної та етнографічної науки. Для цього періоду характерні дослідження насамперед топонімної лексики в історичному та географічному зрізах з урахуванням фонетичних законів мови [54, с. 12].

В Україні одним із перших ономастичні дослідження розпочав відомий український лінгвіст Я. Головацький (1814–1888 рр.). Учений подавав пояснення власних особових імен та топонімів Західної України у таких історико-етнографічних студіях: «Велика Хорватія, або Галицько-Карпатська Русь» (1841 р.) та «Поділ часу у Русинів», «Нарис старослов'янського байкарства, або міфологія» (1866 р.). Значна увага була приділена ономастичній проблематиці у передмові до «Народних пісень Галицької та Угорської Русі», (кн. 1–4, 1878 р.) та в «Географическому словаре западнославянских и югославянских земель и прилежащих стран» (1884 р.). У працях Я. Головацький опирався на розвідки П.-Й. Шафарика та Ф. Міклошича [54, с.12].

Упродовж цього періоду українські мовознавці (В. Щербина, П. Білецький-Носенко, В. Охримович) досліджували, аналізували, систематизували власні назви, особливо імена й прізвиська. Так активна робота у галузі опрацювання офіційної і народної антропонімії сприяла розвитку наступного періоду в історії ономастики [54, с.12].

Вагомий внесок у розвиток і становлення ономастики здійснив І. Франко, який:

- 1) одним із перших увів термін *ономастика*;
- 2) започаткував українську ономастичну науку працею «Причинки до української ономастики» (1906 р.);
- 3) є автором трьох власне ономастичних розвідок, жодна з яких не втратила наукової ваги й досі.

Справу І. Франка продовжували М. Зубрицький (записував народні форми імен, прізвищ та пояснював джерела їхніх походжень), Б. Грінченко (автор невеликого словника «Крестные имена людей») [55].

Історичні події I-ої пол. XX ст. спричинили занепад ономастичного напрямку досліджень в Україні. Проте деякі вчені продовжували досліджувати, аналізувати ономастичний матеріал. До прикладу, М. Кордуба у праці «Що кажуть нам назви осель?» (1938 р.), запропонував першу класифікацію українських топонімів [52].

Починаючи із середини XX ст. поживався інтерес дослідників до проблем ономастики. Це було спричинено активним розвитком ономастичних студій у тодішній Чехословаччині (нині – Чехія та Словаччина), представником яких є В. Шмілауер, який з 30-х років XX ст. тривалий час очолював ономастичні студії. Також розвиток ономастики у Польщі у 30–40-х рр. минулого століття, який очолював В. Ташицький – вчений, який опублікував низку антропонімічних статей, що пізніше стали основою для багатотомного історичного антропонімічного словника. Також польський дослідник С. Роспанд опублікував низку значущих топонімічних розвідок.

У працях деяких польських вчених було представлено аналіз українських топонімів. Ці розвідки періодично з'являлися у вроцлавському часописі «Onomastica».

В Україні неабияка роль у процесі становлення й розвитку ономастики відведена К. Цілуйку, який «став офіційним ономастичним лідером» [88]. К. Цілуйко – автор понад 80 значних наукових праць, з-поміж яких більше 40 розвідок ономастичних. Учений першим в Україні розпочав розробку теоретичних аспектів ономастики як окремої галузі лінгвістики, здійснив неоціненну науково-організаційну роботу щодо розгортання ономастичних досліджень, збирання ономастичних матеріалів. К. Цілуйко був у 1959 році ініціатором I Республіканської ономастичної наради, що заклала підґрунтя для широкої наукової та практичної роботи з ономастики в Україні. За ініціативи вченого також були організовані ономастичні конференції 1962 і 1965 рр.; він один з фундаторів Української ономастичної комісії, очільник її друкованого органу – періодичного видання «Повідомлення Української

ономастичної комісії», завданням яких було координувати та скеровувати дослідження з ономастики [84].

Учений К. Цілуйко організував гурт потужних ономастів, які були біли витоків і становлення української ономастичної науки: А. Білецький, В. Петров, О. Стрижак, І. Желізняк, К. Галас, І. Сухомлин, Ю. Редько, Ю. Карпенко, О. Купчинський, М. Худаш, П. Чучка, В. Горпинич, Є. Отін та ін.

Українська ономастика має давні витoki, однак як окрема лінгвістична дисципліна формувалася на початку 60-х років ХХ ст.

Координує ономастичні дослідження в Україні Відділ ономастики Інституту української мови Національної академії наук України і Українська ономастична комісія [62]

Висновки до розділу 1

Попри давність ономастичних студій на слов'янських теренах, українська ономастика донедавна належала до відносно молодих дисциплін: час формування як окремої мовознавчої галузі припадає на 50-60-і рр. XX ст. Але століття інтересу до власних назв не лише лінгвістів, але й науковців інших галузей сприяв швидкому її становленню.

Аналіз способів і засобів найменувань у сучасній ономастиці опирається на такі методи дослідження: описовий, історичний, порівняльно-зіставний, ареальний, семіотичний, стилістичний, статистичний, етимологічний – які уможливлюють якісне, детальне вивчення явищ ономастики.

Українська ономастика охоплює три періоди у становленні й розвитку: донауковий, чи початковий (період від створення перших словників власних імен аж до появи перших наукових розвідок); становлення ономастики як окремої науки (XIX – початок XX ст.) (презентований працями лінгвістів, істориків, географів дослідженнями ономастичної лексики); науковий, або ономастичний (від початку XX ст. до сьогодні) (пропріальний матеріал розглядають як особливу категорію мови й аналізують на лексичному, фонетичному, морфологічному рівнях).

Сьогодні ономастика належить до найрозвиненіших лінгвістичних дисциплін, а праці українських ономастів відомі далеко за межами України.

РОЗДІЛ 2

АНТРОПОНІМІКА ЯК НАУКА ПРО ВЛАСНІ ОСОБОВІ НАЗВИ

2.1. Предмет і завдання антропоніміки

Антропоніміка – один із розділів ономастики, об'єктом якого є вивчення *власних особових назв, або антропонімів* (імен особових, імен по батькові, прізвищ, прізвиस्क, псевдонімів тощо). Антропоніміка досліджує особливості утворення антропонімів, а також засади *номінації* людини, способи переходу апелятивів (загальних назв) в антропоніми і навпаки, а також хронологічні характеристики антропонімів, зміни їх у часі, появу різних форм іменування людини, словотвір різних груп антропонімів, функціонування у мові антропонімів на різних часових зрізах [78].

Найбільш цінними антропонімічні дослідження є для лінгвістики. Усі види особових назв насамперед *мовні знаки* (слова чи сполучення слів), що утворені за законами розвитку та функціонування певної мови. Важливе значення антропоніміки зокрема для розвитку історії мови, адже у власних особових назвах збереглися назви різних предметів та понять, які вже давно вийшли з ужитку. До прикладу, *Саган* < *саган* ‘великий череп’яний горщик’ [54, с. 16].

В антропонімії для дослідника мови відкривається цінний матеріал, що потребує глибшого вивчення етимології деяких слів та лексичної системи, корисна інформація для дослідження явищ, які відбуваються в п и т о м о українських та словах іншомовного походження (як, наприклад, прізвища *Рейнсон, Мендель, Шнайдер* та ін.) [54, с. 16].

Антропоніміка також вивчає суто практичні питання, серед яких *правопис і відмінювання антропонімів, їх написання і відтворення в інших мовах* [78].

Антропоніміка має неабияке значення також для історії, адже оперує матеріалом для вивчення міграційних та колонізаційних рухів у конкретних

етнографічних масивах, а у зв'язку із цим є базою для вивчення міжплемінних та міжнаціональних зв'язків. Наприклад, прізвища *Бужанин, Чорногорець, Степовик* мають вказівку на територію, що з неї походять першоносії імен; прізвища *Волинець, Поліщук, Гуцул*, вказують на територіально-етнографічні особливості, а на етнімічні особливості прізвища *Волошин, Литвин, Поляк, Чех*; ойконімічні утворення – *Конотопець, Чернігівець* тощо [2, с. 67].

В антропонімії зберігається інформація щодо матеріальної й духовної культури народу, особливостей його побуту та способу життя. Антропонімія – це допоміжний матеріал під час вивчення етнічної картини минулого (*Циган, Мадяр*), соціальних верств населення (*Хлопук, Хлопучь, Шляхта, Писар, Убогий*), військової приналежності (*Хорунжий, Джура*), народних промислів та фахових ремесел (*Бляхар, Вовняр, Гонтар, Боднар*) [2, с. 68].

Окрім того, етнографів цікавили оніми, що зберегли інформацію щодо звичаїв і народних переказів, пов'язаних із вибором імені для маляти – *Мовчан, Бажан, Неждан* тощо. У більшості етносів у різні епохи найменування (чи зміна імені) пов'язані з деякими обрядами, що завдяки їм можна отримати нові відомості щодо колоритного побуту, устрою та вірувань народів.

Важливе місце посідають особові назви у народнопісенній та народноепічній творчості, у художній літературі, у прислів'ях і приказках. Ці сталі словосполуки, у зв'язку з певною історичною епохою, етнічною, соціальною приналежністю носіїв передають цінну інформацію щодо історії народу та його культури [14].

Українська наукова антропоніміка зародилася у XIX ст., хоча спроби пояснення антропонімів були здійснені ще в давньоруських літописах. Спочатку це були невеликі розвідки, присвячені деяким аспектам антропоніміки, зокрема діалектним (часто спроектованих на етнографічні реалії), правописним аспектам, публікації джерел та ін. Початок XX ст.

ознаменований появою студій з елементами наукового узагальнення, встановлення національних рис української антропонімії та провадження регіонального вивчення антропонімів на базі діалектних властивостей.

Фундаментальними працями в українській науці про власні імена були антропонімічні, етнімічні й деякі етнографічні розвідки І. Франка, в яких учений виявив свої прогресивні погляди в лінгвістиці, зокрема у таких галузях, як лексикографія, антропоніміка, топоніміка.

Критично сприйнявши ономастичні ідеї, намагання аналізу та засади класифікації особових власних назв у студіях попередників та сучасників, І. Франко запропонував власні методи дослідження антропонімічного матеріалу у статті «Причинки до української ономастики». У розвідці учений уперше, аналізуючи прізвища людей, пов'язав їх з виникненням українських поселень і відповідно – з появою їхніх назв.

Протягом 40–50-х років ХХ ст. антропонімічні дослідження були позначені цілеспрямованим доббором фактичного матеріалу і різними спробами його класифікації, порівняльними й історичними екскурсами та узагальненнями в межах зібраного матеріалу. 60 – 90-х рр. ХХ ст. характеризуються більш активним розвитком української антропоніміки, що засвідчує низка засадничих ономастичних праць (П. Чучки, М. Худаша, І. Сухомлина, О. Неділька, Р. Керсти та ін.).

Більш пізні наукові праці присвячені етимології (В. Шульгач, І. Желізняк, О. Карпенко, С. Вербич), словотвірним аспектам (Д. Бучко, Л. Кравченко, Б. Близнюк, Ю. Бабій та ін.), регіональній характеристиці (В. Горпинич, В. Познанська, Г. Бучко, С. Панцьо, І. Корнієнко, Л. Кравченко, Ю. Блажчук, Ю. Новикова, Н. Рульова, С. Шеремета) українських антропонімів.

2.2 Українська антропонімічна система: історія і сучасність

Антропонімічна система, або *антропонімічна структура*, значить комплекс імен різного типу, що ними іменували новонароджених у різних

народів, і послідовність розміщення складників у найменуванні. Отже, **антропонімійна система** є внутрішньо організованою сукупністю засобів та моделей мовної ідентифікації осіб.

Учені виділяють певні антропонімосистеми, серед яких:

1) **однойменні** (людину іменують тільки одним найменуванням без додаткових означень, це репрезентує *польська антропонімна система* XVII – XVIII ст.);

2) **двойменні** (для неї характерні обов'язкові два найменування, репрезентує *єврейська, німецька, сучасна польська системи*);

3) **трийменні** (для них обов'язкові три найменування: *українська, кубинська системи*) [14].

Слов'янська антропонімійна система наймолодша з-поміж інших індоєвропейських, адже в ній імена ще повністю не втратили своєї апелятивної семантики.

Сучасна офіційна українська антропонімійна система уналежнена до трийменних, тобто з обов'язковими трьома компонентами: *особовим іменем + найменуванням по батькові + прізвищем*. Ці ідентифікаційні компоненти мають чітко окреслений зміст. Перелічені терміни у сучасних тлумачних і енциклопедичних словниках мають певні дефініції. Майже кожний антропонім має власну історію й етимологію, власне смислове коріння, тобто базове поняття-першоджерело, що від нього він бере початок.

Власне ім'я людини є найдавнішим антропонімним утворенням.

Сучасні дослідження встановили, що з найдавніших часів люди мали імена. Ім'я не могло з'явитися до того, як з'явилась людська мова.

За походженням українські імена поділяють на:

1) **слов'янські імена**:

- давні (з однією основою – **Ждан, Милан**, та імена-композиції – **В'ячеслав, Всеволод**);
- нові (**Зоряна, Зореслава**);

2) запозичені імена:

- зі скандинавських мов (*Олег, Роксана*);
- християнські (*Ілля, Назар, Соломія*);
- сучасні запозичення (*Артур, Едуард, Аліна*,) [14].

Традиційно християнські імена мають граматичні форми і для чоловічих, і жіночих найменувань (*Андрій, Олена*). Є імена, які первинно були чоловічими, однак перейшли у жіночі – це *Інна, Римма*.

Багато імен парні: *Анастасій – Анастасія, Антон – Антоніна, Валерій – Валерія, Віталій – Віталія, Олександр – Олександра, Орест – Ореста* та ін.

Особові імена поділяються на *офіційні*, або *повні* та *неофіційні*, або *скорочені* наприклад: *Мирослава; Мира, Мирося, Мирка*.

Офіційні імена – ті, що зареєстровані цивільним чи церковним актом, їх записують у метриках, паспортах, офіційних документах. Для цих імен існують правописні норми, які засвідчені *Словниками власних імен людей*. Нехтування правил призводить до фіксації неофіційних імен в документах. Зокрема це:

– *гіпокористики* (мають скорочену основу чи втратили одну основу складної форми: *Ліля, Тая, Слава, Дан*;

– *демінутиви* (із пестливо-зменшувальними суфіксами – *Іванка, Василько*);

– *народні форми* (*Маруся, Одарка*) [2].

До нинішнього рівня чітко унормованої й загальновизнаної антропонімічної системи *українська антропонімія* пройшла складний історичний шлях з початку свого формування (XIV ст.) і до процесу становлення (кінець XVIII ст.).

За спостереженням Л. Гумецької, в актовій мові періоду XIV – XV ст. переважав *двочленний спосіб* найменування осіб, хоча особові назви виступали й *поодинокі*, та в дво- і тричленному *сполученні*, до прикладу,

Семень Александровичъ [29].

С. Пахомова в монографії «Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах» (Ужгород, 20012 р.) робить висновок: «Документи епохи Київської Русі беззаперечно підтверджують уживання трилексемних антропонімоформул при ідентифікації представників еліти цієї держави. Українська аристократія XVI ст. на теренах, що не підлягали московському впливу, іменувалася трилексемно: *особове ім'я + патронім + прізвисько* та *особове ім'я + патронім + відтопонімне означення*» [65, с. 56].

Наприкінці XVIII – поч. XIX ст. панівним способом ідентифікації особи була двокомпонентна антропонімна структура, а саме: *особове ім'я + прізвищева назва*, однак траплялися й *однокомпонентні ідентифікації за власним ім'ям* і *трикомпонентні* та *чотирикомпонентні* структури, які свідчать про розвиток способів ідентифікації осіб та одночасно про виразну тенденцію до їх усталення.

2.3 Український іменник: його розвиток і становлення

Іменні́к – це сукупність особових імен конкретного народу, населеного пункту, регіону тощо.

Система імен української мови була сформована впродовж багатьох століть, оскільки імена виникли не одразу, пройшовши довгий шлях становлення, зазнаючи певних змін. Мабуть, перші, язичницькі (давні слов'янські), найменування були вживані у межах одного роду, і, очевидно, тому і двох людей із однаковими іменами не могло існувати. Система цих імен формувалася впродовж тривалого часу в праслов'янській мові, з якої успадковано українською мовою імена **Ярослав, Любомир, Людмила, Мирослава** й інші [2].

У створенні антропоніміїної системи значну роль відігравали міфологія та світогляд давніх слов'ян, що вірили у магічну силу імені. Адже будь-яке слово могло стати у ті часи особовим іменем. Однак наявна тоді система слов'янського іменника слугувала певним фільтром у

становленні нових імен. «Переважали такі види найменувань:

- *імена-побажання* – Живко, Вовк, Зубр, Сокіл;
- *охоронні* (запобіжні) – Захворай, Нелюб, Некрас, Несміян, Нехорош; наші предки сподівалися, що такі імена не привертатимуть уваги до дітей, тому зайвий раз ніхто не буде цікавитися дитиною і не спричинить їй зла;
- *за порядком і часом народження* – Третьак, Шестак, Сьомак, Малюта;
- *які виражали абстрактні поняття* (Горе, Голод, Журба);
- *вказували на час*, коли дитина з'явилася на світ (Зима, Мороз, Холод; Середа, Субота);
- *називали обставини родинного життя* (Холоп, Гончар);
- *свідчили про вірування* (Аміль, Гріх, Отченаш, Богухвала) тощо» [2, с. 17].

Давні язичницькі імена частково збереглися в сучасних антропонімах і топонімах. Наприклад, назва *с. Сьомаки* Волинської області зберегла давнє слов'янське ім'я *Сьомак*, що ним називали сьому дитину. Назва *с. Блудів* походить від імені *Блуд*, що зафіксоване в писемних пам'ятках [54, с. 73].

Найдавніші руські імена зафіксовані у писемних пам'ятках: літописах, берестяних грамотах, написах на стінах. «З цих джерел постає майже цілісна картина дохристиянських «святців» (списку власних імен), які лексично охоплювали і відбивали найрізноманітніші сфери тогочасного суспільного життя:

- соціальну ієрархію;
- основні промисли і ремесла;
- психологічні особливості і моральні чесноти людини;
- індивідуальні риси її характеру і поведінку;
- ознаки зовнішності;
- час і черговість появи дитини в родині» [14, с. 49].

Поширені ще за часів Київської Русі **комполитні**, «княжі», іменування з другими компонентами *-волод, -мир, -слав, -полк, -гост, -жир* та ін. Вони й досі функціонують в нашій антропонімічній системі: **Володимир, Всеволод, В'ячеслав, Мирослав, Святослав**.

За традицією, до давньоруських зараховують і «княжі» імена, що мають скандинавське походження: **Гліб, Ігор, Олег, Ольга**.

Імена простих людей того часу відтворюють побут народу, його вірування, історичні та географічні контакти. Імена тоді добирали навіть і за естетичним принципом, а джерелами були різноманітні сфери. «Називали:

- за *фахом*: **Кожум'яка, Коновал, Живоцер**;
- за *посадою*: **Владика, Ігумен, Посол**;
- за *походженням людини, її етнічними ознаками*: **Татарин, Мордвин, Чемерис**.

– за *індивідуальними ознаками зовнішності людини та особливостями її характеру*: **Розумник, Сувор, Чорноголов**» [54, с 117].

Певна група імен мотивована загальними найменуваннями домашніх тварин, комах, звірів, *риб, птахів*: **Баран, Вовк, Засць, Гусак, Сокіл, Чайка, Лин, Судак, Ворон**. Такі імена-зооніми сприймали за звичайні назви, навіть деколи надаючи перевагу їм. Відомо, що одного з воєвод князя Володимира Великого іменували **Вовчий хвіст**.

Більше того, навіть славетні українські роди підтримували традицію давати імена-зооніми своїм нащадкам. Наприклад, рід із Волині – **Волковичі**, засновником якого був **Волчко Романович**, продовжували три сини – **Звір, Лев, Бик**. Авторка наводить і такі імена-зооніми: **Звір Львович Тишкевич, Лев Полозович, Горностай Романович, Медвідь Залеський** [54].

Зміна системи слов'янського антропонімікону почалася із часів хрещення Русі у кінці X ст. З появою християнства з'явилися і нові імена (щоправда, це були здебільшого запозичення із *грецької, латинської, старосврейської* мов, з незначними вкрапленнями з *тюркських, арабської* та

інших мов). Ці імена походять з Візантії з новою релігією. Незважаючи на тривалу боротьбу церкви із язичництвом, давньоруські імена довгий період часу ще функціонували паралельно із християнськими найменуваннями.

М. Демчук відзначала: «...маючи два імені – церковно-християнське і слов'янське автохтонне, іменованій, згідно з віруванням наших далеких предків, знаходився під захистом двох протилежних містичних начал – християнського і традиційного поганського. За свідченням писемних пам'яток, багато осіб, маючи два імені – християнське і слов'янське автохтонне, фігурували тільки під другим іменем. Подібне явище знаходило відбиток в українській писемності майже до кінця XVII ст. Частина давніх слов'янських імен вийшла з ужитку, частина перейшла у розряд прізвищ або й родових прізвищ» [31, с. 56].

Християнські імена за час свого існування також змінилися й «пристосувалися» до нашої мови. Такі запозичення з інших мов першопочатково мали власну особливу форму, що була узаконена церквою і введена у «Святці» та до церковного календаря. Однак в усному живому мовленні ці імена зазнавали змін, адаптувались до словотворчого, фонетичного чи граматичного строю рідної мови. Отже, вже тоді виникло чимало народних варіантів християнських імен.

Характерною фонетичною рисою українських імен є заміна церковно-слов'янського початкового голосного *а* на *о*: **Олексій, Опанас**; заміна початкового йотованого *є* на *я, о*: **Омелян, Олена**; у багатьох чоловічих іменах до кінцевих приголосних додано *о*: **Дмитро, Карпо, Кирило, Марко**, тощо [31, с. 74].

Ще одна риса українських християнських імен – це розмаїття здрібніло-пестливих варіантів, уживання здрібнених форм у значенні повних. Подаючи список антропонімів, Б. Грінченко зауважував: «Дуже часто імена, що є за формою зменшеними, вважаються народом як основні, такими є, наприклад, **Харько, Сандра, Химка** та ін.» [55, с 548 – 563].

У сучасних лексикографічних працях («Власні імена людей»

Л. Скрипник та Н. П. Дзятківської, «Словник українських імен» І. Трійняка) подано поряд з офіційними формами й розмовні варіанти імен. Наприклад, *Пантелеймон* – *Пантелій*, *Панько*; *Костянтин* – *Кость*. Очевидно, до календаря записували імена святих саме в таких формах, як зазвичай називали їх ще за життя. Ці форми імен дійшли також до нашого часу [73].

«Перелік (звід) церковних імен, або святці, містять близько 3500 чоловічих та жіночих імен» [77, с. 13], – зауважував І. І. Трійняк у передмові до словника, однак «в народі побутувало близько 600, проте й ці були неоднаково поширені» [77, с. 13]. Окремою книгою святці з'явилися не раніше, ніж у XV ст. До того часу послуговувалися місяцесловами, що додавали до церковних книг. Списки імен в місяцесловах були неповні, мабуть, до них входили найбільш уживані імена. Церковний календар імен теж також кілька разів був переписаний.

У період початку XX ст. кількість імен постійно зростала. Вільний вибір імен пов'язують з подіями 1917 року у Східній Україні (а у Західній Україні з 1939 р.), коли церква була позбавлена монопольного права на реєстрацію так званих «актів громадянського стану» – народження, шлюбу та смерті людини. Тоді з'явилися імена, що відбивали *імперську окупаційну ідеологію*: *Свобода*, *Воля*, *Октябрина*, *Тракторина*, *Вілена*. Однак ці імена не увійшли до активного іменника.

У 20 – 30-х роках XX ст. в український іменник почали входити із західноєвропейських мов нові імена: *Жанна*, *Віолетта*, *Альбіна*, *Аліса*, *Артур*, *Ернест*. Їх поширенню сприяли твори зарубіжної художньої літератури, засоби масової інформації.

Сучасний український іменник поповнюється новими запозиченнями із західноєвропейських мов, відроджених давньослов'янських та призабутих канонічних імен, а також із розмовних варіантів традиційних імен.

Серед основних мотивів, що сьогодні визначають обрання імені для

малят, науковці називають такі:

- родинні традиції, за якими сина чи доньку називали іменем батька, дідуся, матері, бабусі тощо;
 - вшанування видатних осіб іменем дитини, персонажів літературних творів, спортсменів чи ін.;
 - естетичність, милозвучність імен;
 - так звана «мода на ім'я», що диктує популярність імен;
 - багатоваріантність імені (скорочення, пестливі, розмовні форми)
- [54].

Отже, власні особові імена українців становлять цікавий пласт активної лексики загальнонаціональної мови. Достеменне вивчення особових імен конкретного регіону уможливорює виявлення змін в іменнику. Власні імена людей є цінним матеріалом для глибшого розуміння процесів, що відбувалися у різні історичні епохи в мові народу, а також в історії й культурі.

Лінгвістика нині збагатилася дослідженнями про структуру й динаміку реальних іменників деяких регіонів України, зокрема: Одещини (О. Касім, С. Брайченко, О. Медведєва), м. Одеси (Л. Зайчикова), Ізмаїльщини (Д. Жмурко), Закарпаття (П. Чучка), Буковини (Л. Кракалія, Л. Чувашова), Південної України (О. Карпенко), м. Тернополя (Н. Свистун), м. Донецька (Г. Кравченко), Центральної Донеччини (Т. Буга) та ін.

Висновки до розділу 2

Дослідження антропонімійної системи української мови засвідчує, що усі види особових назв є насамперед *мовними знаками*, які утворені за законами розвитку та функціонування нашої мови. Однак антропоніміка тісно пов'язана з такими галузями знань, як історія, етнографія, культурологія, фольклористика та ін.

Українська антропонімосистема – трийменна, тобто з обов'язковими трьома компонентами: *особовим іменем + найменуванням по батькові + прізвищем*.

За походженням українські імена поділяються на слов'янські (давні і нові) та запозичені (за скандинавських мов, християнські та сучасні запозичення).

Власні особові імена українців становлять цікавий шар активної лексики загальнонаціональної мови. Достеменне вивчення особових імен конкретного регіону уможлиблює виявлення змін в іменнику.

РОЗДІЛ 3
ОСОБОВІ ІМЕНА СЕЛА ХРЕЩАТИК
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ:
КІЛЬКІСНИЙ ТА ЯКІСНИЙ СКЛАД У 1992 – 2019 РОКАХ

3.1 Історія села Хрещатик

Село Хрещатик розташоване на високому правому березі Дністра. В історичних документах це село згадане в 1765 році, у той час був збудований Хрещатицький монастир Івана Богослова. Однак є думки, що цей монастир існував ще у XVII ст.

Старожили розповідають, що назва села походить від хреста, що його люди поставили біля цілющого джерела на горі. Пастухи помітили, що напередодні святом Івана Богослова над цим джерелом постійно з'являється дивовижне світло. Саме тому вони встановили біля джерела той хрест. Від хреста пішла назва села – Хрещатик.

Є багато переказів про історію села. За одним з них, переповідають, що на місці теперішнього села простягався густий ліс. Одного разу дідич, якому належало село, поїхав до Репужинців гостювати у свого приятеля, а по дорозі заблукав. Блукав у лісі аж до вечора. В одну мить коні зупинилися, наче перед ними виникла якась перешкода. Дідич зліз з воза та побачив перед собою величезну прірву. Крізь лісові хащі помітив ледь помітне світло. То була свічка, що горіла біля джерела, де була ікона Івана Богослова.

Багач подякував Богові за чудесний порятунок і, їдучи додому, забрав собі ікону. Через деякий час помітив, що з хати зникла ікона, хоч ніхто її не чіпав. Чоловік довго думав над загадковою пропажею і вирішив знову поїхати до джерела, де подивований чоловік побачив ікону.

Тоді чоловік збагнув, що це місце святе. Він подякував Богу знову за чудесне спасіння і пообіцяв збудувати на цьому місці каплицю. Дідич поселив недалеко від джерела молоді селянські пари – так село постійно розросталося.

Є ще один переказ щодо походження назви села. У ньому розповідається, що про цілющу воду джерела дізналися на бессарабській землі. Звідти приїхала дуже бідна, проте красива дівчина-єврейка. Вона зустріла тут молодого парубка, панського слугу, і вони покохали одне одного. Одного разу, коли дівчина стояла навколішках і молилася, то почула розмову пана й слуги:

- Хлопче, ти служиш вірно і добре. Що б ти хочеш від мене в нагороду? – спитав пан у хлопця.

- Нічого, - відповів парубок, - лише дозволь мені одружитися з цією дівчиною.

Пан спитав:

- Ти хочеш вийти за цього хлопця?

Дівчина відповіла:

- Так, однак я не вашої віри.

- Не хвилюйся, дочко, ми тебе охрестимо. Я в нагороду вам даю хату і землі, а село, яке ви започаткуєте, називатиметься Хрещатик.

Через якийсь час на місці каплички збудували монастир та назвали його на честь Івана Богослова.

Хрещатицький монастир завдяки цілющим властивостям води відомий далеко за межами Буковини. Про чудодійну силу цієї води розповідають багато людей, які нею вилікувалися.

Докази цілющої сили води з джерела записані в книжці з акафістами до святого Івана Богослова. Цю книгу подарував монастирській церкві отець Олександр Дмитрович Тотоескул, священник із Васловівців, який народився у 1879 році.

Щодо заснування монастиря письмових свідчень немає. Документи, що належали монастиреві, згоріли у часи Першої світової війни, у 1915 році.

Напис на дверях дзвіниці свідчить що цей монастир збудований Теодором Придою у 1765 році. Однак на кам'яному надгробному хресті будівничого вирізьблений рік його смерті – 1740..

Є легенда, пов'язана із заснуванням монастиря. Вона розповідає, що купець Теодор Прида часто їздив зі своїм крамом у північно-західному напрямку, деколи до самого Львова. Під час такої подорожі він одного разу вночі збився з дороги й поїхав наосліп. Аж раптом він побачив перед собою дивне світло. Вважаючи, що натрапив на сільську хату, зліз із воза, щоб переконатися, що то за світло. Купець зробив кілька кроків й зрозумів, що він стоїть над великою прірвою над річкою Дністром. Тієї ж миті світло зникло. Розгублений віруючий купець побачив велику Божу ласку, що врятувала його від наглої смерті. Тоді чоловік пообіцяв збудувати на цьому місці Божий дім.

Переказують також, що під час переслідування в Галичині православної віри там був великий православний монастир Скит Манявський. Його ченці не хотіли змінювати православ'я на унію, за що їх дуже переслідували. Деякі пішли за унією, а частина твердих православних ченців перейшла Дністер і поселилась у лісистих скалах поблизу теперішнього монастирського джерела. Тоді багатий купець Теодор Прида із сусіднього села Репужинців збудував для ченців малу капличку над джерелом святого Івана (вона стоїть до сьогодні), а пізніше він збудував церкву.

Ці відомості дають підстави вважати, що Хрещатицький монастир був збудований наприкінці XVII чи на початку XVIII ст.

Після приєднання Буковинського краю до Австрії цісар Йосиф II увів так звану політику секуляризації, що зводилася до закриття монастирів Буковини. У 1783 році цісар скасував на Буковині 21 монастир, серед них і Хрещатицький монастир.

Мешканці Хрещатика впродовж багатьох років обробляли панські та монастирські землі, платили податки і повинності для австрійської влади. На честь скасування панщини у 1848 році селяни збудували біля церкви в центрі села великий кам'яний хрест, який зберігся досі.

У 1918 році, після приєднання Буковини до Румунії, державні власті робили спроби відновити деякі монастирі, які закрили австрійці. 8 травня 1933 року митрополит Нектарій проголосив Хрещатицьку церкву монастирем, монастирським настоятелем був призначений отець Михаїл Мензак, який походив з Банилова над Черемошем.

Отець Михаїл був настоятелем аж до самого закриття монастиря у 1962 році.

Свою діяльність Хрещатицький монастир відновив лише у 1990 році. Кількість ченців поступово зростала. Вони відбудували й зремонували братський корпус, збудували нову велику церкву.

Вважається, що село Хрещатик утворилося пізніше за монастир. Аркадій Жуковський, буковинський історик в діаспорі, зазначає: «...за австрійського періоду українці заснували тільки три нові осередки (села): Крищатик (Хрещатик), Балківці і Бряца (Бряза), всі інші існували ще з попередніх періодів». [39, с. 102].

В останній третині XIX ст. багато земель у селах Бабин, Прилипча, Кострижівка, Звенячин, Хрещатик та інших скупив австрійський землевласник Маркус Фішер, який мав 7 дітей. Однак місцем постійного проживання землевласник обрав Хрещатик, Там він збудував просторий, великий (його називають в селі Двір). Очевидно, не останню роль при виборі місця проживання відіграло цілюще джерело та монастир. Сотні людей з Хрещатика та навколишніх сіл тяжко працювали на родину Маркуса Фішера.

З початку XX ст. на Буковині були збудовані перші цукрові заводи, оскільки розширилися площі під цукровий буряк. Ця новітня для Буковини галузь мала гарну перспективу, тому Фішер задумав побудувати цукро завод і в селі Хрещатику. Однак через необхідність подачі води на підприємство Фішер збудував цукро завод біля Дністра, у Кострижівці. Але назвав завод «Хрещатик».

Мешканці Хрещатика жили не лише за рахунок сільськогосподарської праці, чоловіки у вільний від польових робіт час видобували будівельний і

тесаний камінь, виготовляли з нього різні вироби: цокольні блоки для фундаментів, облицювальні й тротуарні плити, карнизи, балки, приколодязні, польові й надмогильні хрести, дорожні стовпи, жолоби.

Населення Хрещатика на початку XX ст. не перевищувало тисячі жителів, однак сільська громада клопоталася тим, щоб діти мали можливість отримати хоча б початкову освіту. Спільними зусиллями сільської громади тут була збудована школа, але її переважно відвідували діти заможних господарів.

23 січня 1915 року під час Першої світової війни в дуже поганих погодних умовах відбувся важкий відволікаючий наступ військ Центральних держав, який отримав назву «Карпатська битва». Під час цієї битви була звільнена значна частина території краю від російських військ. 21 березня 1915 року австрійці розгорнули масштабні наступальні дії по всій території Буковини. Дуже запеклі бої точилися й біля села Хрещатика. Багато селянських хат постраждало від обстрілу австрійської артилерії, зазнала пошкоджень також монастирська церква.

Багато мешканців Хрещатика австрійська влада евакуювала у табори для буковинських біженців. Люди згадували: «З Хрещатика і Звенячина австрійці багато людей вивезли до Чехії. Проживали цілими сім'ями у великих бараках. Відсутність нормальних умов життя і повноцінного якісного харчування сприяли поширенню серед біженців тифу, від якого немало людей померло. Повернулися додому аж через три роки, а село виявилось вщент зруйнованим» [39, с. 108].

Австрійське командування намагалося використати українських солдатів переважно на італійському фронті. Багато буковинців загинуло, захищаючи інтереси великих можновладців, далеко від рідного краю.

Унаслідок жорстоких боїв ворогуючі армії зазнавали численних поразок і великих втрат. Мешканці села зібрали мертві тіла солдат і, незважаючи на їхню національну приналежність, поховали в західній околиці села, яка має назву Малий вивіз. З того часу це місце називали Воєнний

цвинтар. Однак у 1937 році рештки загиблих воїнів перепоховали у братській могилі с. Звенячин під хрестом з надписом «Хрещатик».

За дослідженням А.Жуковського, «Севрський договір 1920 року визнав за Польщею буковинські громади Бабин, Прилипне, Лука, Звенячин (у тому числі Кострижівку) й Хрещатик, які, однак, і надалі залишилися під тимчасовою румунською адміністрацією. Договором від 28 січня 1928 року Польща відступила ці громади Румунії». [39, с. 114].

Румунська окупація була для села дуже важкою. На початках панування румунська влада скасувала самоврядування громади, би́ла людей за будь-який непослух. Навчання в семирічній школі відбувалося лише румунською мовою. Вчителі били дітей за невивчені уроки різками по руках, а особливо за незнання румунської мови. Переповідають, що «дівчину-школярку Оленчук Ганну вчитель забив до смерті. Румунського вчителя роздратувало те, що учениця не знала румунської мови. Він став її бити буком, потім кулаками. Від нелюдського биття Ганна померла і лікар, якого покликали, констатував смерть від побоїв. Та коли мати померлої дівчинки подалася до суду із скаргою на вчителя, то суддя навіть не покликав учителя на допит. Вислухавши вбиту горем селянку, що оповідала про смерть дочки від побоїв, суддя з миром відпустив її додому, і на тому все скінчилося» [39, с. 114].

У кінці 1934 року сільська громада за власні кошти і власними силами збудувала нову церкву, оскільки кількість населення в селі зросла, а до монастирської церкви ходити було далеко. Службу в церкві правили раз на тиждень. Половина служби йшла румунською мовою, а друга половина – українською.

Очевидно, що єдиною позитивною рисою румунської влади був ретельний контроль за порядком та чистотою села. Якщо жандарми виявляли непорядок на вулицях чи біля хат, тоді господаря штрафували і навіть могли побити.

Тривалий час свята, танці, різні громадські заходи проводили на толоці. З цією метою у 1932 році було збудовано Народний дім. Ініціатором та організатором був священник Горгіца Дмитро, який походив з Миткова.

Важливо зазначити, що деякі єврейські родини із села Звенячина також надавали грошову допомогу для будівництва церкви й Народного дому. Це були заможні євреї, зокрема Вурцьо, землевласник, та Срулиха, яка мала магазин. Напевно, вони вважали своїм обов'язком допомагати тим людям, з якими разом жили.

У приміщенні Народного дому була створена перша бібліотека. У її приміщенні читали вголос «Кобзар» Т. Г. Шевченка, вивчали історію України, здійснювали постановки українських вистав. Сьогодні у цьому приміщенні, яке добре збереглося, сільський клуб та бібліотека.

У кінці 30-х років XX ст. румунська влада заборонила діяльність бібліотеки, а отже, під забороною опинилися також і українські книги, і українська мова.

Перший бібліотекар післявоєнного періоду Георгій Пендюр популяризував літературу, заохочував до читання дітей цікавим способом: клав у книжку один карбованець – і діти мушили прочитати книжку, оскільки бібліотекар цікавився потім змістом.

У ті часи хрещатинці, як і всі буковинці, були свідомими українцями, це вони за будь-якої нагоди демонстрували румунській адміністрації. Цікавий факт, що «навіть футбольну форму хрещатицькі парубки під впливом студентів Романовського і Смутняка пошили у національних кольорах: майки – сині, труси – жовті» [39, с. 120].

14-17 травня 1928 року відбувся Єпархіальний Збір, на якому українські делегати подали пропозиції з мінімальними правами для православних українців Буковини. З-поміж низки вимог можна були такі :

- Призначати лише українських священників на українські парафії.
- Виділяти українцями стипендії та допомоги консисторії для

учнів і студентів.

- Увести вивчення релігії в народні й середні школи українською мовою.
- Дозволити українські молитовники та підручники релігії.
- Дозволити богослужіння та проповіді українською мовою.
- Дозволити українську управу для монастиря у селі Хрещатику.

Однак усі українські пропозиції були відхилені. «Більше того, урядовий «Вісник Архиєпископства і Митрополитства Буковини» за січень 1929 року подав пропозицію, на підставі якої Єпархіальна рада вимагала від усіх священників української національності до 60 років здавати іспит з румунської мови. Одночасно посилилася вимога за відправлення богослужіння в українських парафіях по-румунському». [39, с. 125].

У червні 1940 року Буковина стала радянською. У селі ночами почали з'являтися «чорні ворони», почали зникати без вісти люди.

Після нападу фашистської Німеччини 22 червня 1941 року знову прийшла румунська влада, яка в перші ж дні зібрала усіх євреїв села Хрещатика і розстріляла в полі на місці сьогоднішньої дослідної станції.

У березні 1944 року румуни залишили село, натомість знову прийшла радянська влада.

Жителі села й дотепер згадують репресії 1940-1941 років.

У лютому 1948 року в селі загинув районний провідник УПА Гайдей Григорій Васильович, 1919 року народження, пс. «Лев», «Месник», родом з села Дорошівці. Свою останню ніч з 22 на 23 лютого 1948 року Гайдей разом з охоронцями «Білим» і «Грізним» ночував у селі Звенячин у хаті Ткачука Бориса Ілліча. Наступного дня «Білий» залишається у Звенячині, а «Лев» і «Грізний» відправляються в село Хрещатик. Звідси «Лев» посилає «Грізного» з донесенням у Репужинці, а сам переховується у хаті Смуків, де проживали старенькі брат і сестра. Там його підстеріг таємний агент НКВС, секретар комсомольської організації Слободян Іван Тодосійович. За його доносом із Заставни прибуло дві машини солдатів НКВС і на підводах

«ястребки». Село і хату оточили, запропонували здатися, але «Лев» став відстрілюватися. Він вибіг з хати і, відстрілюючись, став відступати до Дністра. На півдорозі кулеметна черга прошила йому живіт, поваливши його на землю. Зібравши останні сили, відважний повстанець застрелився власною кулею, аби не потрапити живим до рук ворога.

Сьогодні на березі Дністра, де 1948 року загинув провідник УПА Григорій Гайдей, височіє великий дерев'яний хрест, який був встановлений у 1993 році.

На під'їзді до села хрещатинці збудували капличку, поряд з якою пам'ятник загиблому в Афганістані Степанові Морозу, ім'ям якого названо в селі вулицю.

У 1993 році в Хрещатику знову була створена сільська рада, громада отримала більше можливостей впливати на стан справ у селі.

Історія рідного села може свідчити про його багату ономастичну палітру. По-перше, розташування біля монастиря могло сприяти поширенню канонічних, зафіксованих у християнських святцях особових імен. По-друге, переселення частини мешканців до Чехії, а згодом їх повернення могло спровокувати появу чеських імен. По-третє, активні бойові дії під час Першої світової війни могли спричинити наявність в місцевому іменнику чеських імен. По-четверте, жорстка політика румунізації в період окупації Буковини боярською Румунією місцеві антропоніми могли бути румунізовані. Однак як під час панування румунської адміністрації, так і в часи радянської влади мешканці села залишалися патріотами-українцями, тому, на нашу думку, іменник села Хрещатик має виразне українське обличчя.

Сьогодні Хрещатик – сучасне, розвинене село, в якому гармонійно поєднуються традиції й новітні тенденції. Хрещатинці дотримуються звичаїв і традицій, які передавались із покоління в покоління. Це стосується також і традицій давати імена на честь святих. Більшість батьків дають своїм дітям імена тих святих, дні пошанування яких збігаються з народженням немовлят.

Традиційно це такі дати:

9 січня: апостола, першомученика й архидиякона Стефана.
14 Січня: святителя Василя Великого.
19 січня: Водохреща, свято Богоявлення, святого Івана.
25 січня: день пам'яті великомучениці Татіани (Тетяни).
30 березня: день пам'яті Олексія, чоловіка Божого.
6 травня: Свято Георгія Побідоносця.
7 липня: Різдво Іоанна Предтечі.
12 липня: День пам'яті святих апостолів Петра і Павла
28 липня: день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира,
28 серпня: Успіння Пресвятої Богородиці (Марії),
21 вересня: Різдво Пресвятої Богородиці (Марії)
30 вересня: день пам'яті мучениць Віри, Надії, Любові та матері їхньої Софії
21 листопада: День Святого Архистратига Михаїла
1 грудня: день пам'яті мучеників Платона та Романа,
7 грудня: день пам'яті Великомучениці Катерини.
13 грудня: день пам'яті святого апостола Андрія Первозванного
19 грудня: пам'ять Миколи Чудотворця.

Цю тенденцію засвідчують і записи в реєстрових книгах новонароджених.

Також існує традиція називати дітей на честь родичів, зазвичай, це бабусі й дідусі.

Звісно, на вибір імені впливає й так звана «мода» на імена, уподобання батьків, чималий вплив мають твори мистецтва, зокрема кіномистецтва.

3.2 Динаміка жіночих імен села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області

3.2.1. Динаміка жіночих імен періоду 1992 – 1997 рр.

У період з 1992 по 1997 роки ми зафіксували такі жіночі імена новонароджених:

1992 рік: *Галина* – 1; *Іванна* – 2; *Ірина* – 1; *Катерина* – 1; *Марія* – 8; *Наталія* – 2; *Оксана* – 1; *Ольга* – 1; *Тетяна* – 1;

1993 рік: *Віталіна* – 1; *Іванна* – 1; *Марія* – 2; *Наталія* – 1; *Олена* – 1; *Христина* – 1;

1994 рік: *Марія* – 1; *Христина* – 1;

1995 рік: *Антоніна* – 1; *Ганна* – 1; *Іванна* – 1; *Мар'яна* – 1; *Руслана* – 1;

1996 рік: *Антоніна* – 2; *Віталіна* – 1; *Ольга* – 1; *Юліана* – 1; *Юлія* – 1;

1997 рік: *Аліна* – 1; *Іванна* – 1; *Мар'яна* – 1.

Як засвідчує фактичний матеріал, найбільш вживаним є ім'я *Марія*: за зазначений період його фіксація – 11 найменувань новонароджених.

Поширеним є ім'я *Іванна*, найменування дівчаток, зокрема, зафіксовано у період з 1992 по 1997 роки 6 разів.

Ми зафіксували по три випадки найменувань *Антоніна* та *Наталія*.

Імена *Віталіна*, *Ольга*, *Христина* у зазначений період вжито двічі.

Рідковживаними в аналізований період є імена *Аліна*, *Галина*, *Ганна*, *Ірина*, *Катерина*, *Оксана*, *Олена*, *Руслана*, *Тетяна*, *Юліана*, *Юлія*.

Таблиця 3.1.

Динаміка жіночих імен періоду 1992 – 1997 років

Імена	1992	1993	1994	1995	1996	1997	Всього
Аліна						1	1
Антоніна				1	2		3
Віталіна		1			1		2
Галина	1						1
Ганна				1			1
Іванна	2	1		1	1	1	6

Ірина	1						1
Катерина	1						1
Марія	8	2	1				11
Мар'яна				1		1	2
Наталія	2	1					3
Оксана	1						1
Олена		1					1
Ольга	1				1		2
Руслана				1			1
Тетяна	1						1
Христина		1	1				2
Юліана					1		1
Юлія					1		1

Як показують дані таблиці 3.1., у період 1992 – 1997 років у селі Хрещатику простежуємо динаміку імені *Антоніна* (1995 р. – 1 випадок, 1996 – 2 випадки).

Спадною динамікою позначене ім'я *Марія*: якщо у 1992 році зафіксовано 8 найменувань, у 1993 – 2 найменування, у 1994 – 1 найменування, то впродовж наступних років цим ім'ям в селі дівчаток не називали.

Спадна динаміка характерна й для імені *Наталія*: 1992 – 2 найменування, 1993 – 1 випадок найменування, впродовж 1994 – 1997 років – жодного випадку не засвідчено.

3.2.2. Жіночі імена 1998 – 2003 років

У період 1998 – 2003 років зафіксовані такі жіночі імена новонароджених:

1998 рік: *Альона* – 1; *Валентина* – 1; *Діана* – 1; *Ірина* – 1; *Лілія* – 1; *Марія* – 1; *Мар'яна* – 1; *Надія* – 1;

1999 рік: *Аліна* – 1; *Іванна* – 1; *Тетяна* – 1;

2000 рік: *Ірина* – 1; *Мар'яна* – 1; *Світлана* – 1;

2001 рік: *Аліна* – 1; *Вікторія* – 2; *Каріна* – 1; *Марія* – 1; *Тетяна* – 2;

2002 рік: *Анастасія* – 1; *Ангеліна* – 1; *Валентина* – 1; *Ольга* – 1; *Уляна* – 1;

2003 рік: *Альона* – 1; *Вікторія* – 1; *Галина* – 1; *Ірина* – 1; *Надія* – 1; *Наталія* – 1; *Олександра* – 1; *Ольга* – 1; *Тетяна* – 1.

Таблиця 3.2.

Динаміка жіночих імен періоду 1998 – 2003 років

Імена	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Всього
Аліна		1		1			2
Альона	1					1	2
Анастасія					1		1
Ангеліна					1		1
Валентина	1				1		2
Вікторія				1		1	2
Галина						1	1
Діана	1						1
Іванна		1					1
Ірина	1		1			1	3
Каріна				1			1
Лілія	1						1
Марія	1			1			2
Мар'яна	1		1				2
Надія	1					1	2
Наталія						1	1
Олександра						1	1
Ольга					1	1	2
Світлана			1				1

Тетяна		1		2		1	4
Уляна						1	1

Аналіз показує, що в зазначений період з іменника села Хрещатика зникли антропоніми *Антоніна, Віталіна, Ганна, Катерина, Оксана, Руслана, Христина, Юліана, Юлія*. Натомість з'явилися нові імена: 1998 – *Альона* (2 випадки вживань у цей період), *Валентина* (2 випадки вживань у цей період), *Надія* (2 випадки вживань у цей період), *Діана* та *Лілія* (1 випадок вживання); 2000 – *Світлана* (1 випадок вживання); 2001 – *Вікторія* (2 випадки вживань у цей період), *Каріна* (1 випадок вживання); 2022 – *Анастасія, Ангеліна, Уляна* (1 випадок вживання); 2003 – *Олександра* (1 випадок вживання).

У зазначений період найбільш уживаними є імена *Тетяна* (4 випадки вживання) та *Ірина* (3 випадки вживання). По два рази зафіксовані імена *Аліна, Альона, Валентина, Вікторія, Марія, Мар'яна, Надія, Ольга*.

Рідковживаними є імена *Анастасія, Ангеліна, Галина, Діана, Іванна, Каріна, Лілія, Наталія Олександра, Світлана, Уляна*.

Якщо попередні 5 років найбільш уживаними були імена *Марія* й *Іванна*, то у цей період вони вживаються зрідка.

3.2.3. Жіночі імена новонароджених періоду 2004 – 2009 років

Для часового проміжку 2004 – 2009 років характерні такі жіночі імена:

2004 рік: *Аліна* – 1; *Валерія* – 1; *Галина* – 1; *Уляна* – 1;

2005 рік: *Анастасія* – 1; *Ангеліна* – 1; *Альона* – 1; *Єлизавета* – 1; *Марія* – 2; *Софія* – 1;

2006 рік: *Анастасія* – 1; *Вікторія* – 1; *Марія* – 1; *Наталія* – 2; *Ніна* – 1; *Яна* – 1;

2007 рік: *Галина* – 1; *Євгенія* – 1; *Іванна* – 1; *Олександра* – 1;

2008 рік: *Євгенія* – 1; *Іванна* – 1; *Олександра* – 1;

2009 рік: *Анастасія* – 1; *Анна* – 1; *Катерина* – 1; *Марія* – 1; *Мар'яна* – 1; *Мирослава* – 1.

Таблиця 3.3.

Динаміка жіночих імен періоду 2004 – 2009 років

Імена	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Всього
Аліна	1						1
Альона		1					1
Анастасія		1	1			1	3
Ангеліна		1					1
Анна						1	1
Валерія	1						1
Вікторія			1				1
Галина	1			1			2
Євгенія				1	1		2
Єлизавета		1					1
Іванна				1	1		2
Катерина						1	1
Марія		2	1			1	4
Мар'яна						1	1
Мирослава						1	1
Наталія			1				1
Ніна			1				1
Олександра				1	1		1
Софія		1					1
Уляна	1						1
Яна			1				1

Аналіз жіночого іменника села Хрещатика періоду 2004 – 2009 років засвідчує, що в цей час непопулярними були такі імена: *Антоніна, Валентина, Віталіна, Ганна, Діана, Ірина, Каріна, Лілія, Надія, Оксана, Олена, Ольга, Руслана, Світлана, Тетяна, Христина, Юліана, Юлія.*

У цей період також у жіночому іменнику з'явилися нові імена: *Валерія* (2004), *Єлизавета*, *Софія* (2005), *Ніна*, *Яна* (2006), *Євгенія* (2007), *Анна*, *Мирослава* (2009). Усі вони вжиті по одному разу.

Найбільш вживаними є жіночі імена *Марія* (4) та *Анастасія* (3). По двічі зафіксовані імена *Галина*, *Євгенія*, *Іванна*. Рідковживані (усього 1 випадок вживання) – *Аліна*, *Альона*, *Ангеліна*, *Анна*, *Валерія*, *Вікторія*, *Єлизавета*, *Катерина*, *Мар'яна*, *Мирослава*, *Наталія*, *Ніна*, *Олександра*, *Софія*, *Уляна*, *Яна*.

3.2.4. Динаміка жіночих імен 2010 – 2015 років

Період 2010 – 2015 років представлений такими жіночими іменами:

2010 рік: *Александра-Еріка* – 1; *Вікторія* – 1; *Катерина* – 1; *Ксенія* – 1; *Марія* – 1; *Надія* – 1; *Наталія* – 1; *Тетяна* – 1;

2011 рік: *Анастасія* – 1; *Анна* – 2; *Інна* – 1; *Маріна* – 1; *Марія* – 1; *Тетяна* – 1;

2012 рік: *Ангеліна* – 1; *Вероніка* – 1; *Марина* – 1; *Марія* – 1;

2013 рік: *Анастасія* – 1; *Ангеліна* – 2; *Валентина* – 1; *Вікторія* – 1; *Дарина* – 1; *Іванна* – 1; *Софія* – 1;

2014 рік: *Антоніна* – 1; *Анна* – 1; *Марія* – 1; *Софія* – 3; *Сюзана* – 1;

2015 рік: *Анастасія* – 1; *Анна* – 1; *Олександра* – 1.

Таблиця 3.4.

Динаміка жіночих імен періоду 2010 – 2015 років

Імена	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Всього
Александра-Еріка	1						1
Анастасія		1				1	2
Ангеліна			2				2
Анна		1			1	1	3
Антоніна				1			1
Вероніка			1				1

Вікторія	1						1
Інна		1					1
Катерина	1						1
Ксенія	1						1
Марина			1				1
Маріна		1					1
Марія	1	1	1		1		4
Надія	1						1
Наталія	1						1
Олександра						1	1
Софія					3		3
Сюзана					1		1
Тетяна	1	1					2

Як видно з таблиці 3.4., прикметною особливістю цього періоду є те, що жіночий іменник поповнився нетиповими для української антропонімії екзотичними іменами *Вероніка* (2012), *Сюзана* (2014), а також подвійним іменем з нетиповою для української мови графічною передачею *Александра-Еріка* (2010). Також до жіночого іменника села Хрещатика додалися й такі імена: *Ксенія* (2010), *Інна*, *Маріна* (2011), *Марина* (2012).

Найбільш популярним у цей період були імена *Марія* (4), *Анна* (3), *Софія* (3).

Імена *Анастасія*, *Ангеліна*, *Тетяна* зафіксовані двічі.

Рідковживані імена цього періоду: *Александра-Еріка*, *Антоніна*, *Верніка*, *Вікторія*, *Інна*, *Катерина*, *Ксенія*, *Марина*, *Маріна*, *Надія*, *Наталія*, *Олександра*, *Сюзана*.

3.2.5. Динаміка жіночих імен 2016 – 2019 рр.

Характерна особливість періоду 2016 – 2019 років у селі Хрещатику – низький рівень народжуваності. Саме цим зумовлена неширока палітра імен.

2016 рік: *Анна* – 1; *Вікторія* – 1; *Олександра* – 1;

2017 рік: *Вікторія* – 1;

2018 рік: *Дар'я* – 1; *Марія* – 1;

2019 рік: *Антоніна* – 1; *Марія* – 1.

Таблиця 3.5.

Динаміка жіночих імен періоду 2016– 2019 рр.

Ім'я	2016	2017	2018	2019	Всього
Анна	1				1
Антоніна				1	1
Вікторія	1	1			2
Дар'я			1		1
Марія			1	1	2
Олександра	1				1

Як бачимо з таблиці 2.5., жіночий іменник 2016 – 2019 років представлений всього шістьма іменами, що були у вжитку й в попередні періоди, однак поповнився іменем *Дар'я* (2018). Імена *Вікторія* й *Марія* засвідчені двічі, а решта вживані по одному разу: *Анна*, *Антоніна*, *Дар'я*, *Олександра*.

Подаємо в таблиці динаміку жіночих імен села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області періоду 1992 – 2019 років.

Таблиця 3.6.

Динаміка жіночих імен (1992 – 2019 роки)

Імена	1992 – 1997	1998 – 2003	2004 – 2009	2010 - 2015	2016 – 2019	Всього
Александра- Еріка				1		1
Аліна	1	2	1			4
Альона		2	1			3

Анастасія		1	3	3		7
Ангеліна		1	1	3		5
Анна			1	4	1	6
Антоніна	3			1		4
Валентина		2		1		3
Валерія			1			1
Вероніка				1		1
Вікторія		2	1	2	2	7
Віталіна	2					2
Галина	1	1	2			4
Ганна	1					1
Дарина				1		1
Дар'я					1	1
Діана		1				1
Євгенія			2			2
Єлизавета			1			1
Іванна	5	1	2	1		9
Інна			1			1
Ірина	1	2				3
Катерина	1		1	1		3
Каріна		1				1
Ксенія				1		1
Лілія		1				1
Марина				1		1
Маріна				1		1
Марія	11	1	4	4	1	21
Мар'яна	1	1	1			3
Мирослава			1			1
Надія		2				2

Наталія	3	1	2	1		7
Ніна			1			1
Оксана	1					1
Олександра		1	2	1	1	5
Олена	1					1
Ольга	2	2				4
Руслана	1					1
Світлана		1				1
Софія			1	3		4
Сюзана				1		1
Тетяна	1	4		2		7
Уляна		1	1			2
Христина	2					2
Юліана	1					1
Юлія	1					1

3.3. Динаміка чоловічих імен села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області

3.3.1. Динаміка чоловічих імен періоду 1992 – 1997 рр.

1992 – 1997 роки представлений такими чоловічими іменами:

1992 рік: *Анатолій* – 1; *Василь* – 1; *Віталій* – 1; *Євген* – 1; *Іван* – 2;
Микола – 1; *Павло* – 1;

1993 рік: *Іван* – 1; *Микола* – 1; *Михайло* – 1;

1994 рік: *Богдан* – 1; *Віктор* – 1; *Георгій* – 1; *Іван* – 2; *Ігор* – 1; *Михайло*
– 1;

1995 рік: *Дмитро* – 1; *Микола* – 1; *Олександр* – 1;

1996 рік: *Михайло* – 1; *Петро* – 1; *Сергій* – 1;

1997 рік: *Василь* – 1; *Володимир* – 1; *Дмитро* – 1; *Іван* – 1; *Роман* – 1.

Таблиця 3.7.

Динаміка чоловічих імен періоду 1992 – 1997 рр.

Імена	1992	1993	1994	1995	1996	1997	Всього
Анатолій	1						1
Богдан			1				1
Василь	1					1	2
Віктор			1				1
Віталій	1						1
Володимир						1	1
Георгій			1				1
Дмитро				1		1	2
Євген	1						1
Іван	2	1	2			1	6
Ігор			1				1
Микола	1	1		1			3
Михайло		1	1		1		3
Олександр				1			1
Павло	1						1
Петро					1		1
Роман						1	1
Сергій					1		1

Аналіз чоловічого іменника села Хрещатика періоду 1992 – 1997 року засвідчує, що найбільш поширеним було ім'я *Іван* (6). Популярними також були імена *Микола* й *Михайло* (по 3 випадки вживання) і *Василь* та *Дмитро* (по 2 випадки вживання). Рідковживаними були імена *Анатолій*, *Богдан*, *Віктор*, *Віталій*, *Володимир*, *Георгій*, *Євген*, *Ігор*, *Олександр*, *Павло*, *Петро*, *Роман*, *Сергій*.

3.3.2. Чоловічі імена 1998 – 2003 років.

Чоловічий іменник окресленого періоду представлений такими найменуваннями:

1998 рік: *Валентин* – 1; *Віктор* – 1; *Іван* – 3; *Олег* – 1; *Сергій* – 1;

1999 рік: *Валентин* – 1; *Василь* – 1; *Дмитро* – 1; *Євгеній* – 1; *Іван* – 1; *Назарій* – 2;

2000 рік: *Богдан* – 1; *Григорій* – 1; *Дмитро* – 1;

2001 рік: *Сергій* – 1;

2002 рік: *Віктор* – 1; *Дмитро* – 1; *Іван* – 2; *Олександр* – 2;

2003 рік: *Антон* – 1; *Борис* – 1; *Василь* – 1; *Віктор* – 1; *Іван* – 1; *Максим* – 1; *Роман* – 1.

Таблиця 3.8.

Динаміка чоловічих імен періоду 1998 – 2003 рр.

Імена	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Всього
Антон						1	1
Богдан			1				1
Борис						1	1
Валентин	1	1					2
Василь		1				1	2
Віктор	1				1	1	3
Григорій			1				1
Дмитро		1	1		1		3
Євгеній		1					1
Іван	3	1			2	1	7
Максим						1	1
Назарій		2					2
Олег	1						1
Олександр					2		2
Роман						1	1

Сергій	1			1			2
--------	---	--	--	---	--	--	---

Дані таблиці засвідчують, що в період 1998 – 2003 року не були популярними імена *Анатолій, Віталій, Володимир, Георгій, Євген, Ігор, Микола, Михайло, Павло, Петро*. Натомість чоловічий іменник поповнився іменами *Валентин, Олег* (1998), *Євгеній, Назарій* (1999), *Григорій* (2000), *Антон, Борис, Максим* (2003).

3.3.3. Чоловічі імена новонароджених періоду 2004 – 2009 рр.

Чоловічий іменник села Хрещатика 2004 – 2009 років представлений такими іменами:

2004 рік: *Владислав – 1; Володимир – 3; І – 1; Іван – 2; Ігор – 1; Петро – 1; Роман – 1;*

2005 рік: *Анатолій – 1; Валентин – 1; Віктор – 1; Олександр – 2;*

2006 рік: *Арсен – 1; Богдан – 1; Віктор – 1; Денис – 1; Ігор – 1; Сергій – 1; Станіслав – 1;*

2007 рік: *Володимир – 1; Іван – 1; Олександр – 1;*

2008 рік: *Андрій – 1; Артем – 2; Віталій – 1; Володимир – 2; Денис – 1; Михайло – 1; Роман – 1; Станіслав – 1; Юрій – 1;*

2009 рік: *Денис – 1; Євгеній – 1; Назар – 1; Степан – 1.*

Таблиця 3.9.

Динаміка чоловічих імен періоду 2004 – 2009 років

Імена	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Всього
Анатолій		1					1
Андрій					1		1
Арсен			1				1
Артем					1		1
Богдан			1				1
Валентин		1					1

Віктор		1	1				2
Віталій					1		1
Владислав	1						1
Володимир	3			1	2		6
Денис	1		1		1	1	4
Євгеній						1	1
Іван	2			1			3
Ігор	1		1				2
Михайло					1		1
Назар						1	1
Олександр		2		1			3
Петро	1						1
Роман	1				1		2
Сергій			1				1
Станіслав			1		1		2
Степан						1	1
Юрій						1	1

У період 2004 – 2009 років чоловічий іменник села Хрещатика поповнився такими найменуваннями: *Артем, Юрій (2008), Назар, Степан (2009)*.

Не вживалися імена *Антон, Борис, Василь, Георгій, Григорій, Дмитро, Євген, Максим, Микола, Назарій, Олег, Павло*.

Найбільш популярним серед жителів були імена *Володимир (6)* та *Денис (4)*. Частотними були також імена *Віктор, Іван, Ігор, Олександр, Роман, Станіслав*.

Рідковживані імена: *Анатолій, Андрій, Арсен, Артем, Богдан, Валентин, Віталій, Владислав, Євгеній, Михайло, Назар, Петро, Сергій, Степан, Юрій*.

3.3.4. Динаміка чоловічих імен 2010 – 2015 рр.

Чоловічий іменник 2010 – 2015 років представлений такими іменами:

2010 рік: *Андрій* – 1; *Валентин* – 2; *Володимир* – 1; *Дмитро* – 1; *Євгеній* – 1; *Нікіта* – 1; *Олександр* – 1; *Семен* – 1;

2011 рік: *Антоній* – 1; *Валентин* – 1; *Владислав* – 1; *Іван* – 1; *Юрій* – 1;

2012 рік: *Богдан* – 1;

2013 рік: *Андрій* – 1; *Аркадій* – 1; *Артем* – 1; *Іван* – 1;

2014 рік: *Василь* – 2; *Марк* – 1; *Михайло* – 2; *Ярослав* – 1;

2015 рік: *Макар* – 1.

Таблиця 3.10.

Динаміка чоловічих імен періоду 2010 – 2015 рр.

Імена	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Всього
Андрій	1			1			2
Антоній		1					1
Аркадій				1			1
Артем				1			1
Богдан			1				1
Валентин	2	1					3
Василь					2		2
Владислав		1					1
Володимир	1						1
Дмитро	1						1
Євгеній	1						1
Іван		1		1			2
Макар						1	1
Марк				1			1
Михайло				1			1
Нікіта	1						1

Олександр	1						1
Семен	1						1
Юрій		1					1
Ярослав					1		1

У зазначений період в селі Хрещатику не вживалися чоловічі імена *Анатолій, Антон, Арсен, Борис, Віктор, Віталій, Георгій, Григорій, Денис, Євген, Ігор, Максим, Микола, Назар, Назарій, Олег, Павло, Петро, Роман, Сергій, Станіслав, Степан*. Однак увійшли в обіг такі імена: *Нікіта, Семен, Антоній, Аркадій, Марк, Ярослав*.

Найбільш уживаними були імена *Андрій, Валентин, Василь, Іван*. Рідковживані – *Антоній, Аркадій, Артем, Богдан, Владислав, Володимир, Дмитро, Євгеній, Макар, Марк, Михайло, Нікіта, Олександр, Семен, Юрій, Ярослав*.

3.3.5. Динаміка чоловічих імен 2016 – 2019 рр.

В антропоніміконі 2016 – 2019 років села Хрещатик представлена невелика кількість імен:

2016 рік: *Артемій – 2; Владислав – 2; Гліб – 1;*

2017 рік: *Андрій – 1;*

2018 рік: *Дмитро – 1;*

2019 рік: *Тимофій – 1.*

Така незначна кількість чоловічих імен зумовлена зниженням народжуваності в селі Хрещатик аналізованого періоду.

До іменника у 2019 році увійшло нове ім'я *Тимофій*.

Двічі зафіксовані імена *Артемій* та *Владислав*.

Рідковживаними були імена *Андрій, Гліб, Дмитро, Тимофій*.

Таблиця 3.11.

Динаміка чоловічих імен періоду 2016 – 2019 рр.

Імена	2016	2017	2018	2019	Всього
-------	------	------	------	------	--------

Андрій		1			1
Артемій	2				2
Владислав	2				2
Гліб	1				1
Дмитро			1		1
Тимофій				1	1

Динаміку чоловічих імен села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області періоду 1992 – 2016 років подаємо у таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Динаміка чоловічих імен (1992 – 2019 рр.)

Імена	1992 – 1997	1998 – 2003	2004 – 2009	2010 - 2015	2016 – 2019	Всього
Анатолій	1		1			2
Андрій			1	2	1	4
Антон		1				1
Аркадій				1		1
Арсен			1			1
Артем			1	1		2
Артемій					2	2
Богдан	1	1	1	1		4
Борис		1				1
Валентин		2	1	2		5
Василь	1	2		2		5
Віктор	1	3	2			6
Віталій	1		1			2
Владислав			1		2	3

Володимир			6	1		7
Георгій	1					1
Гліб					1	1
Григорій		1				1
Денис			4			4
Дмитро	1	3		1	1	5
Євген	1					1
Євгеній		1	1	1		3
Іван	5	6	3	1		15
Ігор	1		1			2
Макар				1		1
Марк				1		1
Микола	2					2
Михайло	3		1	2		6
Назар			1			1
Назарій		2				2
Нікіта			1			1
Олег		1				1
Олександр	1	2	3	1		7
Павло	1					1
Петро	1		1			2
Роман			2			2
Семен				1		1
Сергій	1	2	1			4
Станіслав			2			2
Степан			1			1
Тимофій					1	1
Юрій			1			1
Ярослав				1		1

Висновки до розділу 3

Село Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області має давню історію, традиції і звичаї. Досі мешканці села бережуть звичай називати дітей на честь святих (за православною традицією), що засвідчено в реєстрових книгах новонароджених.

Аналіз жіночого іменника села Хрещатика засвідчує, що ядро антропонімікону впродовж майже тридцяти років формують традиційні українські імена *Марія* (21) та *Іванна* (9). Досить вживаними у цей період є імена *Аліна, Анастасія, Ангеліна, Анна, Антоніна, Валентина, Вікторія, Катерина, Наталія, Олександра, Тетяна*. Серед них, як бачимо, трапляються як споконвічні на цих землях антропоніми *Анастасія, Анна, Катерина*, так і нові для буковинців назви *Аліна, Валентина, Вікторія* тощо.

Популярності набуває незаслужено забуте, але давніше доволі популярне ім'я *Софія*.

Спадною динамікою позначено використання імен *Галина, Ірина, Мар'яна, Надія, Ольга*.

Особливістю деяких імен, які увійшли до вжитку, є нетипова для української мови графічна їх передача: *Александра, Дар'я, Маріна*, що є відображенням процесів суржикізації буковинського іменника.

З 2012 року помічено тенденцію зростання інтересу батьків до екзотичних, нетипових для українців імен (*Вероніка, Сюзана*), серед яких трапилося навіть подвійне найменування *Александра-Еріка*, яке для православних переважно мешканців села не є типовим, бо, як відомо, швидше толероване католицькою традицією називання.

Проаналізувавши чоловічий іменник села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області за 1992 – 2019 роки, можемо відзначити, що найбільш уживаними в аналізованому матеріалі є імена *Іван* (15), *Володимир* (7), та *Олександр* (7). Популярними у цей період були також імена *Андрій, Богдан, Валентин, Василь, Віктор, Денис, Дмитро, Михайло, Сергій*. Як найпопулярніші, так і уживані чоловічі особові імена належать до

найпоширеніших, найулюбленіших в українців імен з давніх-давен і, за винятком давнього слов'янського імені *Богдан*, представляють християнський іменник, засвідчений святцями.

Менш вживаними в іменнику села впродовж аналізованого періоду були чоловічі імена *Анатолій, Артем, Артемій, Віталій, Владислав, Євгеній, Ігор, Микола, Назарій, Петро, Роман, Станіслав*. Рідковживаними є імена: *Антон, Аркадій, Арсен, Борис, Георгій, Гліб, Григорій, Євген, Макар, Марк, Назар, Нікіта, Олег, Павло, Семен, Степан, Тимофій, Юрій, Ярослав*.

Особливістю проаналізованого чоловічого іменника є наявність як окремих імен форм одного і того ж імені, як-от: *Антон, Антоній; Артем, Артемій; Назар, Назарій*.

Відзначаємо відносно спокійну динаміку таких традиційних для українців імен, як *Василь, Володимир, Дмитро, Олександр*. Однак фіксуємо нетипову для української мовної традиції передачу імені *Нікіта*.

ВИСНОВКИ

Дослідження динаміки села Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області дає можливість зробити такі висновки:

Попри давність ономастичних студій на слов'янських теренах, українська ономастика донедавна належала до відносно молодих дисциплін: час формування як окремої мовознавчої галузі припадає на 50-60-і рр. XX ст. Але століття інтересу до власних назв не лише лінгвістів, але й науковців інших галузей сприяв швидкому її становленню.

Аналіз способів і засобів найменувань у сучасній ономастиці опирається на такі методи дослідження: описовий, історичний, порівняльно-зіставний, ареальний, семіотичний, стилістичний, статистичний, етимологічний – які уможлиблюють якісне, детальне вивчення явищ ономастики.

Українська ономастика охоплює три періоди у становленні й розвитку: донауковий, чи початковий (період від створення перших словників власних імен аж до появи перших наукових розвідок); становлення ономастики як окремої науки (XIX – початок XX ст.) (презентований працями лінгвістів, істориків, географів дослідженнями ономастичної лексики); науковий, або ономастичний (від початку XX ст. до сьогодні) (пропріальний матеріал розглядають як особливу категорію мовий аналізують на лексичному, фонетичному, морфологічному рівнях).

Сьогодні ономастика належить до найрозвиненіших лінгвістичних дисциплін, а праці українських ономастів відомі далеко за межами України.

Дослідження антропонімійної системи української мови засвідчує, що усі види особових назв є насамперед *мовними знаками*, які утворені за законами розвитку та функціонування нашої мови. Однак антропоніміка тісно пов'язана з такими галузями знань, як історія, етнографія, культурологія, фольклор та ін.

Офіційна українська антропонімосистема – трийменна, тобто з обов'язковими трьома компонентами: *особовим іменем + найменуванням по батькові + прізвищем*.

Власні особові імена українців становлять цікавий шар активної лексики загальнонаціональної мови. За походженням українські імена поділяються на слов'янські (давні і нові) та запозичені (за скандинавських мов, християнські та сучасні запозичення).

Село Хрещатик Чернівецького району Чернівецької області має давню історію, традиції і звичаї. Досі мешканці села бережуть звичай називати дітей на честь святих (за православною традицією), що засвідчено в реєстрових книгах новонароджених.

Аналіз жіночого іменника села Хрещатика засвідчує, що ядро антропонімікону впродовж майже тридцяти років формують традиційні українські імена *Марія* (21) та *Іванна* (9). Досить вживаними у цей період є імена *Аліна, Анастасія, Ангеліна, Анна, Антоніна, Валентина, Вікторія, Катерина, Наталія, Олександра, Тетяна*. Серед них, як бачимо, трапляються як споконвічні на цих землях антропоніми *Анастасія, Анна, Катерина*, так і нові для буковинців назви *Аліна, Валентина, Вікторія* тощо.

Останнім часом популярності набуває незаслужено забуте, але давніше доволі популярне ім'я *Софія*. Спадною динамікою позначено використання імен *Галина, Ірина, Мар'яна, Надія, Ольга*.

Особливістю деяких імен, які увійшли до вжитку, є нетипова для української мови графічна їх передача: *Александра, Дар'я, Маріна*, що є відображенням процесів суржикізації буковинського іменника.

З 2012 року помічено тенденцію інтересу батьків до екзотичних, нетипових для українців імен (*Вероніка, Сюзана*), серед яких трапилося навіть подвійне найменування *Александра-Еріка*, яке для православних переважно мешканців села не є типовим, бо, як відомо, швидше толероване католицькою традицією називання.

Проаналізувавши чоловічий іменник села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області за 1992 – 2019 роки, можемо відзначити, що найбільш уживаними в аналізованому матеріалі є імена *Іван* (15), *Володимир* (7), та *Олександр* (7). Популярними у цей період були також імена *Андрій*, *Богдан*, *Валентин*, *Василь*, *Віктор*, *Денис*, *Дмитро*, *Михайло*, *Сергій*. Як найпопулярніші, так і уживані чоловічі особові імена належать до найпоширеніших, найулюбленіших в українців імен з давніх-давен і, за винятком давнього слов'янського імені *Богдан*, представляють християнський іменник, засвідчений святцями.

Менш вживаними в іменнику села впродовж аналізованого періоду були чоловічі імена *Анатолій*, *Артем*, *Артемій*, *Віталій*, *Владислав*, *Євгеній*, *Ігор*, *Микола*, *Назарій*, *Петро*, *Роман*, *Станіслав*. Рідковживаними є імена: *Антон*, *Аркадій*, *Арсен*, *Борис*, *Георгій*, *Гліб*, *Григорій*, *Євген*, *Макар*, *Марк*, *Назар*, *Нікіта*, *Олег*, *Павло*, *Семен*, *Степан*, *Тимофій*, *Юрій*, *Ярослав*.

Особливістю проаналізованого чоловічого іменника є наявність як окремих імен форм одного і того ж імені, як-от: *Антон*, *Антоній*; *Артем*, *Артемій*; *Назар*, *Назарій*.

Відзначаємо відносно спокійну динаміку таких традиційних для українців імен, як *Василь*, *Володимир*, *Дмитро*, *Олександр*. Однак фіксуємо нетипову для української мовної традиції передачу імені *Нікіта*.

Отже, аналіз особових імен села Хрещатика Чернівецького району Чернівецької області уможливлює виявлення динаміки змін в іменнику цього села та її зіставлення з іншими подібними дослідженнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання антропоніміки: зб. матеріалів наук. читань пам'яті Ю. К. Редька / відп. ред. І. В. Єфименко. К.: Видав. дім «Академперіодика» НАН України, 2005. 272 с.
2. Аркушин Г. Л. Іменний словотвір західнополіського говору : монографія. Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 2004. 764 с.
3. Аркушин Г. Л. Силенська гуторка. Луцьк: Вежа, 1996. 167 с.
4. Аркушин Г. Л. Українська ономастика: роб. навч. прогр. для студ. спец. «Укр. мова та л-ра». Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 100 с.
5. Аркушин Г. Л. Функціонування онімів у західнополіських говірках. / Західнополіська діалектологія : навч. посіб. з регіонал. діалектології для студ. спец. «Укр. мова і л-ра». Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. С. 208–223.
6. Белей Л. О. Ім'я дитини в українській родині Х.: Фоліо, 2010. 283 с.
7. Белей Л. О. Ім'я для дитини в українській родині: словник-довідник. Ужгород : Просвіта, 1993. 116 с.
8. Белей Л. Про специфіку християнського імені. *Вісник Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника. Філологія*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту, 2011. Вип. XXIX–XXXI. С. 24–27.
9. Белей Л. Українські імена колись і тепер. К. : Темпора, 2010. 128 с.
10. Білецький А. О. Основи етимологічних досліджень ономастичного матеріалу / А. О. Білецький // Ономастика : респ. міжвідом. зб. – К. : Наук. думка, 1966. – С. 9–16.
11. Білоусенко П. І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назви осіб чоловічого роду). К. : Наук. думка, 1993. 215 с.
12. Буркат В. П. Оригінальні козацькі прізвища. К., 2005. 208 с.
13. Буга Т. В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX – початок XXI ст.): монографія. Донецьк : ДонНУ, 2013. 279 с.

14. Бучко Г. Історична та сучасна українська ономастика: вибрані праці. Чернівці : Букрек, 2013. 456 с.
15. Бучко Г. Є. Народно-побутова антропонімія Бойківщини. *Linguistica slavica* : ювіл. зб. на пошану Ірини Михайлівни Желізняк. К. : Кий, 2002. С. 3–14.
16. Вербич С.О. Українська ономастика: перспективи розвитку. *Українська мова*. 2010. №3. С. 73 – 80.
17. Гайдукевич Т. Коли сформувались українські прізвища. *Жовтень*. 1987. № 6. С. 92–95.
18. Галич В. М. Прізвиськова народна творчість Луганщини. Луганщина літературна. Луганськ, 2003. С. 102–112.
19. Герасимчук В. А. Антропоніми: історія і сучасність: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. 152 с.
20. Глинський І. В. Твоє ім'я – твій друг. К.: Веселка, 1985. 238 с.
21. Горбач О. Прізвища й особливості їх наголосу в наддністрянській говірці села Романів Львівської області. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 227–237.
22. Горпинич В. О. Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України: монографія. Дніпропетровськ – Миколаїв, 2012. 232 с.
23. Горпинич В. О. Вся Гуляйпільщина в іменах та прізвищах: словник. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. 382 с.
24. Горпинич В. О. Прізвища Дніпровського Припоріжжя : словник. Дніпропетровськ: Пороги, 2003. 272 с.
25. Горпинич В. О. Прізвища окремих регіонів України. *Ономастика і апелятиви* : зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2000. Вип. 9. С. 18–53.
26. Горпинич В. О. Прізвища правобережного Степу: словник. Дніпропетровськ: Пороги, 2005. 322 с.
27. Горпинич В. О. Прізвища Середньої Наддніпрянщини : словник. Дніпропетровськ: Пороги, 2004. 140 с.

28. Горпинич В. О. Прізвища степової України: словник. Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. 404 с.
29. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV – XV ст. К. : Вид-во АН УРСР, 1958. 298 с.
30. Дей О. І. Словник українських псевдонімів і криптонімів (XVI – XX ст.) /О. І. Дей. К. : Наук. думка, 1969. 557 с.
31. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV – XVII ст. К.: Наук. Дум-ка, 1988. 170 с.
32. Денисюк В. В. Антропоніми в українській історіографічній традиції другої половини XVII – XVIII ст.: монографія. К.: Міленіум, 2006. 203 с.
33. Добровольська О. Я. Лексична база прізвищ Війська Запорозького за «Реєстрами 1649 р.»: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Ужгород, 1995. 24 с.
34. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
35. Желєзняк І. М. Про деякі лінгвістичні ознаки власних назв. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 13–18.
36. Желєзняк І. М. Світоглядний код слов'янської антропонімної лексики / Актуальні питання антропоніміки: зб. матеріалів наук. читань пам'яті Ю. К. Редька. К.: Вид. дім «Академперіодика» НАН України, 2005. С. 76–88.
37. Желєзняк І. М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті). К.: Кий, 2011. 288 с.
38. Желєзняк І. М. Слов'янські антропоніми з гідронімною основою / Студії з ономастики та етимології. 2008. К: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. С. 43–51.
39. Жуковський А. Історія Буковини. Ч. 2. Чернівці, 1994. 224 с.
40. Карпенко О.Ю. До питання про форми особового імені. *Мовознавство*. 1979. № 2. С.61-63.

41. Карпенко О.Ю. Найуживаніші чоловічі імена російського населення півдня України. *Мовознавство*. 1981. № 3. С.80-84.
42. Карпенко О.Ю. Особові імена як концепти та форми їх профілювання. *Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка. Серія: Мовознавство*. Ч.1. Тернопіль, 2003. С.27-34.
43. Карпенко Ю.А. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв. *Мовознавство*. 1975. № 4. С.47-50.
44. Касім О.Ю. Про динаміку українських особових імен Одещини. *Мовознавство*. 1990. № 3. С.26-31.
45. Керста Р. Й. Антропоніми – основа вивчення лексики, що характеризує особисті властивості людини / З історії української лексикології. К.: Наук. думка, 1980. С. 200–212.
46. Керста Р. Й. Особові назви, утворені від загальних назв на означення професії, роду заняття (на матеріалі пам'яток укр. мови XVI ст.) / Питання історії української мови. К.: Наук. думка, 1970. С. 141–157.
47. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. К. : Наук. думка, 1984. 152 с.
48. Коберинко Т. Твоє ім'я : словник-довідник християнських імен. Дрогобич : Посвіт, 2006. 52 с.
49. Ковалик І. І. Словотвір особових імен в українській мові (здрібніло-пестливі утворення) / Територіальні діалекти і власні назви. К. : Наук. думка, 1965. С. 216–225.
50. Коваль А. П. Життя і пригоди імен. К.: Вища школа, 1988. 240 с.
51. Колесник Н.С. Особові імена в українських народних обрядових піснях: автореферат дис.. ... наук. ст.. кандидата філологічних наук: 10.02.01. Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 1998, 22 с.
52. Кордуба М. Що кажуть нам назви осель? Львів: Наша Батьківщина, 1938. 22 с.

53. Кравченко Л. О. Антропонімія Лубенщини: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. К., 2002. 20 с.
54. Кравченко Л. О. Українська ономастика: антропоніміка: навч. посіб. К. : Знання, 2014. 239 с.
55. Крестные имена людей. Словарь української мови [упоряд., з додат. власн. матер. Б. Грінченко]. К., 1909. Т. IV. С. 548–563.
56. Кровицька О. В. Назви осіб в українській мовній традиції XVI – XVIII ст. Семантика і словотвір. Львів: Ін-т українознавства НАН України, 2002. 213 с.
57. Лучик В. В. Становлення пропріальної лексики України у зв'язку з розвитком релігійних вірувань / *Studia Slavistica*. 3. Магічне світло імені (До 75-річчя професора П. П. Чучки): зб. наук. ст. Ужгород, 2003. С. 138– 144.
58. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища. К.: Знання, 1990. 48 с.
59. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах Ужгород, 1999. 246 с.
60. Медвідь-Пахомова С. М. Екстралінгвальні фактори в контексті розвитку слов'янських антропосистем: навч. посіб. Ужгород: УжНУ, 2003. 72 с.
61. Микитин-Дружинець М. Л. Психофоносемантика чоловічого іменника. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса: Астропринт, 2009. Вип. 12. С. 3–10.
62. Офіційний сайт Відділу ономастики Інституту української мови Національної академії наук України і Українська ономастична комісія –
Режим доступу
<https://www.nas.gov.ua/UA/Department/Pages/default.aspx?DepartmentID=0002419> – Дата звернення 19.11.2023 р.
63. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини: монографія. Тернопіль: Книжк.-журн. вид-во «Тернопіль», 1995. 132 с.
64. Панчук Г. Д. Антропонімія Опілля. Тернопіль, 2001. 195 с.

65. Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах: монографія. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2012. 344 с.
66. Пахомова С. М. Реконструкція світогляду язичників за даними слов'янської антропонімії. *Вісник Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника. Філологія*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту, 2011. Вип. XXIX–XXXI. С. 204–207.
67. Рульова Н. І. Антропонімія Західного Поділля кінця XVIII – XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Івано- Франківськ, 2004. 24 с.
68. Свистун Н. О. Динаміка антропонімікону м. Тернополя XIX – XX ст. : монографія. Тернопіль: Крок, 2011. 308 с.
69. Сенів М. І. Основні способи й засоби ідентифікації жінки в писемних пам'ятках української мови XIV – XVIII ст. / З історії української лексикології. К.: Наук. думка, 1980. С. 160–200.
70. Сенів М. І. До історії адаптації жіночих календарних власних імен в українській мові XIV – поч. XX ст. *Мовознавство*. 1982. № 4. С. 72–78.
71. Сімович В. І. Вибрані статті. Тернопіль: Підручники та посібники, 2005. 112 с.
72. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону м. Луцька в XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. К., 1999. 16 с
73. Скрипник Л. Г. Власні імена людей: словник-довідник. К.: Наук. думка, 1996. 335 с.
74. Словник української ономастичної термінології [уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова]. Х. : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
75. Студії з ономастики та етимології. 2002 – 2013 / НАН України, Ін-т української мови. – К., 2002 – 2013.
76. Сухомлин І. Д. Питання антропоніміки в українській мові : навч. посіб. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 1975. 110 с.

77. Трійняк І. І. Словник українських імен. К.: Довіра, 2005. 509 с.
78. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін.]. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
79. Українська ономастика: бібліографічний покажчик / [уклад. : С. О. Вербич (відп. ред.), І. В. Єфименко, І. М. Желєзняк та ін.]. К. : ТОВ «КММ», 2013. 365 с.
80. Українська ономастика: матеріали наук. семінару, присвяч. 90-річчю К. К. Цілуйка. К., 1998. 201 с.
81. Український правопис
82. Франко І. Я. Причинки до української ономастики / Зібрання творів : у 50 томах. К.: Наук. думка, 1982. Т. 36. Літературно-критичні праці. С. 391–426.
83. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. К.: Наук. думка, 1977. 236 с.
84. Цілуйко К. К. Перспективи дальшого розвитку української ономастики. *Повідомлення української ономастичної комісії*. К., 1967. Вип. 3. С. 3–12.
85. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: монографія Ужгород: ТОВ «Папірус», 2008. 671 с.
86. Чучка П. П. Антропонімія як засіб етнічної ідентифікації людності. *Мовознавство*. 1988. № 1. С. 11–21.
87. Чучка П. П. Історія власних назв. Розвиток імен і прізвищ / Історія української мови: лексика і фразеологія. К.: Наук. думка, 1983. С. 592–620.
88. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців : історико-етимологічний словник Ужгород : Ліра, 2011. 432 с.
89. Шеремета С. В. Антропонімія північної Тернопільщини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Івано-Франківськ, 2002. 20 с.
90. Шульгач В. П. Етимологічні замітки з української антропонімії

/В. П. Шульгач. *Мовознавство*. 1994. №. 4–5. С. 12–19.

91. Шульгач В. П. З історії української антропонімії (етимологічні етюди). *Щорічні записки з українського мовознавства : зб. наук. пр.* Одеса, 1998. Вип. 5. С. 20–25.
92. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К.: Довіра, 2008. Ч. I. 413 с.
93. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.
94. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III. 472 с.